

FOTÓMŰVÉSZET 85/1

*Horváth Éva :
Bucc
(Barcsay Jenő
és Tóth Dezső,*

TÁRLAT TATÁN ÉS TATABÁNYÁN

(Folytatás a 12. oldalról)

zonsága szerint a koncept és kapcsolt részeinek nagy hulláma végérvényesen lezárult. Ezzel magyarázható a fotó súlyának csökkenése a képzőművészet hagyományos ágaiban, de van előnye is – a fotográfiában. Immár nem kell tartani stílus- és izlésterrorijától, amellyel mint idejétmúlt kelleket elcsöpörte útjából a portrét, a zsáneret, a természeti képet és a riporttázt.

A fotófuturizmus után most gazdagodásnak örülhetünk. A lehetőségek végtelenjét egy sor kép jelzi. Itt most csak néhányat említenék. *Balla András* gyönyörű székelykői felvétele leginkább egy múlt század végi festő romantikán iskolázott, de már az impresszionista látásmód tanulságait is hasznosító ecsetjére illik. *Jeney István* Vermeer fülledt magányának szívszorító hangulatait transzponálja mai jelenetekbe. Megint más forrásból táplálkoznak *Fejér Ernő* csendéleti, amelyek a holland realizmus és a századecsi naturalizmus megoldásait ütköztetik finom humorral. *Chochol Károly* Borsos József szellemében készített magáról önarcképet. Az eset tanulságos, hiszen egy olyan művészt idéz a közvélemény emlékezetébe, aki a fotózás kedvéért hagyta oda a festést. Ha néhány éve még úgy látszott, a fotót médiumként használó festők szétbontják a fotóművészetet, ma megint hihetünk az objektív lehetőségeiben. Ezt a fordulatot szemléltetik a szaporodó akt-ábrázolások (*Balla Demeter, Csonka Károly, Baricz Katalin*) is.

Tisztában vagyok vele, hogy optimizmusom kincstári. Vállalom. Ezen a tati seregszemlén még sokkal inkább szándékok manifestálódnak, mintsem nagy művek bizonyítanak. A fotográfia további kibontakozásához még sok minden szükséges. Az, hogy legyen minden törekvésnek olyan önálló fóruma, amilyen a kísérletezés volt egykor Esztergom. Meg az, hogy legyen egy áttekinthető nemzeti tárlat, mint ez a mostani kiállítás. Hogy erről ne hiányozzanak olyan nagy nevek, mint Korniss Péter vagy Szélenyi Károly. S, hogy ne fukarkodjunk a helyvel. Némi jóindulattal Tatán is elfért volna az egész anyag, értelmen volt Tatabányára vinni az alkalmazott fotográfiát egy olyan művelődési házba, ahol három gyerek lézengett, miközben a várban kirándulók százai fordultak meg. Zsúfolt volt a rendezés, kicsik voltak a képek. Ezen ugyan csak lehet segíteni. Ha nagyok a fotók és levegős a rendezés, a magyar fotográfia már az országos fotótárlaton legalább egy jeggely jobb bizonyítványt állított volna ki magáról.

gyakorlatnak. A női név mint cím és a szeméremdomb összekapcsolása körülbelül olyan, mint a *bula* a külvárosi nyelvben (e szanszkrit eredetű cigány szó ugyanis kétezzer éve épp azt jelentette, ami a képen látható, s csak később lett „lány” értelme). Ilyen áttételesen emberábrázoló mű Tóth Bálint felülreztetű képe, *A birtok* is, a kerítéssel körülfogott földdarab, amelyen a hajladozó tulajdonosnak nincs nagyobb szerepe a léptékadásnál. De ott vannak Dezső Mihály városképei (*Az én dokumentumaimból*), Jeney István sorozata, a *Lapok Vermeer naplójából*, és ide sorolható Stalter György börtön- és kambodzsai sorozatának jó néhány lapja. Az örkutyás falvédő egyedülálló gyöngyszem a maga nemében, és úgy igazi dokumentum, hogy látszik: a fotósnak nemigen volt alkalmja „tökéletes reprodukciót” készíteni az abszolút naív művészet cme művéről. Kiss Árpád városképein is kimennek a látványból az emberek, ami pedig munkásszállási lakóit illeti, ők még nem jöttek haza – de rádiójukból, szekerényeikből, ágyaikból megtudunk róluk annyit, mintha arcukat látnánk. Baricz Katalin *Győra* viszont más szemmel nézi a tárgyi világot, objektívja hívós és részvétlen, és az a megijesztett véletlenszerűség, amatőrizmus, mely a vízbe lépő nyaralókat ábrázoló – nem is helyes ez a kifejezés, inkább fotópapírra rögzítő – képet jellemzi, nagyon is tudatos alkotói módszer eredménye. Pólya Zoltán a közvetett portrét közvetlenre változtatta át Gross Arnold portréján. Azok a tízezrek, akik ismerik ezt a művészt, a grafikából és a játékvonatokról is tudják, kiről van szó; a kép felső fele azokhoz szól, akik még sohasem találkoztak Gross nevezetű feledhető vonásaival. Pólya-

tól más jeles portrék is láthatók, így *Gromiko* és *Romes Csandra* nagy sikerű képmása. De találkozunk egykori hírességekkel is: Inkey Tibor *Tersánszky Józsi Jenő* és *Mezei Mária* jó pár évtizede készült arcképét küldte be, Gink Károlyt egy új önarckép mellett két régi művészportré képviseli. Molnár Edit is elsősorban portretistának mutatja itt magát (*Bálint Endre, Esterházy Péter*), és Keleti Éva *Temesi Hédi*jéről is nehéz eldönteni, a szerepben vagy saját személyiségében látta-e a színésznőt. A szokatlan megoldású *Kék fény* bizonyítja, hogy továbbra is a színház, a mozgás vonzza igazán Keleti érdeklődését. Rokon e képpel a Felvégi Andrea karnévfelvételeiből szerencsés kézzel válogatott darab, a *Rió*.

A portrénál óhatatlanul befolyásolják a nézőt a fotótól némiképp független dolgok, tudniillik, hogy ki az illető híresség. Holott „minden ember: fenség”. Friedmann Endre képen az „utolsó szerepét játszó”, nagybeteg Öze Lajos bizonyos sportszerűtlen előnyt élvez azáltal, hogy ismert volt és népszerű. Manek Attila *Tábornok*ához viszont éppúgy nincs személyes közünk, mint Horváth Éva *Fáradtság*ának balett-táncosjéhez, Weber Lajos sportolóihoz – akár veszetként rágják a pingpongütőt, akár győztesként török a téglát –, Kudelich Lajos öreg tanyalakóihoz vagy ahhoz a festett ajkú kislányhoz, aki Assai Horváth Péter felvételén fújja a füstöt – és mégis, épp a képen keresztül, legalább olyan mély ismeretséget kötünk velük, mintha sztárként már tiszteltük volna őket. S hasonló „portrészerepesség” jellemzi az olyan riportásokat is, mint Horváth Péter munkái vagy Bara István római és bangladesi színes felvétele. Sike-

rük – és sikerültünkük – arra vall, hogy a hagyományosan értelmezett riportban és „elkapott portréban” még igen sok lehetőség rejlik. Sok közhely lehetősége is – mondjuk, mint a forradalmi ifjúsági napok és a Beatrice-feliratok háttére előtt napozgató öregúr (Csitári László). Azt is mintha túl sokszor mondta volna el a fotóművészet, hogy lakótelepen nem jó lakni. Úditó kivétel Benkő Imre képei a Havanna-lakótelep majálisáról. Kéves örömet jobban meg lehet becsülni.

Aki a hagyományosan „szép” képet kereste a kiállításon, az sem csalódott. Kozák Albert repülni próbáló madarai, Hemző Károly szilvásváradai lovai, Jung Zseni *Ölése*, Kovács Tamás csontvárys *Mosztárja*, Balla András romantikus székelyföldi viharja, Katona István páras színvarázsú *Tája* gyönyörködtette a hagyományok tisztelőit; a dűnéket fotózó Norman Paulus vagy a zebrafarkincát lencsevégre kapó Szaák Tamás a „modern szépség” kedvelőit is kielégítette. S ha amatőr is volt a néző, elképzelte, hogy egyszer mindez neki is sikerülni fog. Majd megállt Balla Demeter *Évaja* előtt, és megint úgy érezte: nem érti a fotóesztétikát. Valóban nem könnyű Balla új, közléspofozó felvételeit megemésztetni. De lehet, hogy a hiba „a mi készülékünkben van” (ezt most a magam nevében mondom).

Voltak még fotók, ahol legalább olyan érdekes volt az esemény, mint a felvétel. Például, hogy mekkora sárban lehet focizni (Kabáczy Szilárd); hogy ki mindenki járt Budapesten (Soós Lajos); hogy a festő és a politikus összekoccanhat (Horváth Éva); hogy Angliában külföldi fotós is fényképezhet bányász-sztrájkot (Kenyeres Kata-

ORSZÁGOS FOTÓTÁRLAT

MEGHALT A FOTÓ!

ÉLJEN A FOTÓ!

VADAS JÓZSEF

Viharos előzmények

Az a korszakváltás, amely felbolygatta a kedélyeket a képzőművészetben, átrendezte a sorokat a fotográfiában is. Szándékosan használom a szakma jelzésére ezt a semleges kifejezést, mert az évtized olyan szemléleti felismeréseket hozott, amelyek nyomán sokak szemében devalválódott a fotóművészet – mind a szó, mind a gyakorlat. Az új jelenségek definiálására pedig olyan elnevezések honosodtak meg, mint a mesterkélt ható fotó/művészet, a programatikusan hangzó experimentális fotó stb.

Az értékátrendeződés többé-kevésbé egyértelműen meghatározható a par excellence festészetben és szobrászatban. Lényege az, hogy a század első évtizedeinek egész modernség-konceptiója megkérdőjeleződött. Talán helyesebb, ha azt mondom: zárójel közé került. A hetvenes évek közepén, idehaza pedig az elmúlt években startoló nemzedékek ugyanis nem annyira ellenfelüknek tekintik az immár hagyományos kategóriaként kezelt XX. századi művészetet, hanem a fennálló hatalom által integrált és ezért akarva, nem akarva kompromittálódott jelenségcsoportnak. Ebből két dolog következik. Sok művész és mozgalom a múlt század végének eseményei között keres magának előzményt, amelyre alapozva felépítheti a maga rendszerét. Ugyanakkor belső követelménnyé vált a státuszjogot nyert művészi megnyilvánulásoktól való tudatos elhatárolódás. Abból a kimondatlanul is egyértelműen érzékeltetett okból, hogy a művészet küldetése valamiféle eszmei forradalom, ha tehát a társadalmi gyakorlat szerves részévé válik, akkor elveszti függetlenségét és ezzel feladja lételemét. Ezek az elképzelések a fotográfiában is visszhangra találtak; joggal érezte, hogy végre az ő ideje következik, ha egyszer a hagyományos képzőművészeti ágak is ezt a váltást manifesztálják. Önbizalmát csak erősítette, hogy a hatvanas évek végén, a hetvenes évtized elején a képzőművészetben óriási – korábban elképzelhetetlenül nagy – szerepet kapott a fotó. A fotóhasználatról, hogy a jelenség apologetáinak szakavatott kifejezését kölcsönözzem, pedig már csak

Horodth Péter: Mindennapi élet

Apostol Pál : Városhépek I.

Assai Horváth Péter : Cigi

egy lépés — ez megint terminus technicus — a fotó médiummá alakítása, a mediális fotó/művészet világa.

A folyamat nem hipotetikus; lezajlott a magyar szellemi életben is. Jól rekonstruálható; elég csak végigtekinteni az esztergomi fotóbiennálé rövid történetét. A seregszemle 1978-ban indult, huszoneköt alkotóval és ötvenvalahány fotóval. Azzal a szándékkal, hogy a modern törekvések és a formanyelvi kísérletek országos fóruma legyen. A nevezetes Expozíció-kiállítás — a magyar képzőművészeti avantgarde fotóhasználatának nagy felvonulása Hatvanban — serkentőleg hatott a biennálé szervezőire. De maga a rendezvény is megtette a magáét. Az 1980-as második találkozó az Expozíciót életre hívó Beke László katalóguselőszavával és az underground szinte teljes kivonulásával zajlik.

Illusztrálására íme néhány név a résztvevők listájáról: Erdély Miklós, Hajas Tibor, Galántai György, Vető János. Mögöttük „a magyar társadalmi valóság problémáit újszerűen vizsgáló alkotások” alig észrevehető kisebbségbe szorultak.

A következő alkalommal, ahogy az már máskor is megtörtént, az avantgarde már távolmaradt. (Mintha csak üldöznek. Vagy nehogy tetten ériék?) Mindenesetre változott a koncepció is. A katalógus előszavát ekkor Fábán László írta, aki „a tartalmi és formai avantgarde” egysége mellett szállt síkra. Figyelemre méltó adalékképp, történelmi távlatot is adott annak a máig kísértő és kártékony jelenségnek, hogy a tartalmi és a formai megújulás elválik egymástól. Fábán konfrontációról beszélt. És valóban: a távolság, úgy tetszik, áthidalhatatlan. A jelenségek kritikus elemzését, őszinte feltárását éppen olyan elszánt erők nehezítik, mint amilyen tudatosan távol tartja magát a kísérletező fotográfia az élet mindennapi konfliktusainak felvállalásától. A következmény? Önként vállalt konformizmus hitelteleníti a művészi szabadság leleményeit.

A pontot az i-re a negyedik biennálé tette fel. Ez sem volt rosszabb, mint az előző.

Közepes és kissé unalmas seregszemle, amely egyszerre számolt be a formabontó törekvések,

Kovács László: Templomban

*Török László :
Kántorjános emléképek II.*

illetve a kritikusan elemző irányzat erőtlenségéről. P. Szabó Ernő, a Magyar Ifjúság hasábjain, szellemes képletben rögzítette látéletét, amelynek értelmében a kísérletek nem eléggé eredetiek; a kerek műveknek meg az a bajuk, hogy unalmasan régimódiak.

Békés újrakezdés

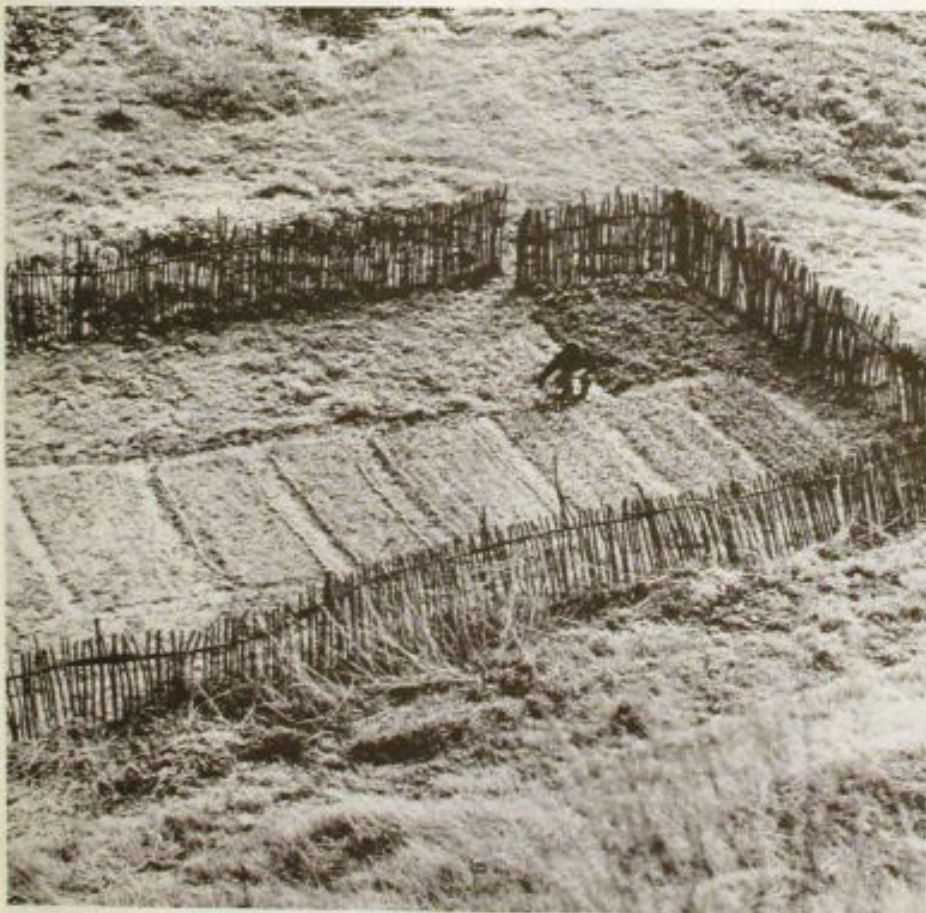
Ilyen — nehéz — örökséggel indult tehát útjára 1985 nyarán az Országos Fotótárlat, amelyet két helyen — Tatán, a várban és Tatabányán, az Úttörő és Ifjúsági Házban — rendeztek meg.

Hiszen súlyos belső konfliktusok polarizálják a szakmát. Miközben idős és középkorú nemzedékek sora mondhat magáénak rangot, fiatalok valóságos hada jelentkezett az utóbbi időben trónkövelelőként. A hivatásos fotográfusok mellett mind több a képzőművész.

Nem kevésbé megosztóak a szemléleti különbségek. Az egyik végleten a szociofotó a nagybaracskai alkotóteppel, a másikon az experimentális fotó/művészet. Hogy az olyan, az áldatlan vita hevében kikristályosodó pszeudotársulásokról ne is szóljunk, amilyenek a fennhéjázóan sértődékeny avantgardisták és a seregszemlékről kényelmesen távol maradó konformisták. Ez utóbbi minősítéssel már azt is jeleztem: az országos tárlat küldetését teljesíti. Azt a törekvést szuggereálja, hogy a magyar fotográfiában üljön el végre a veszekedő szekértáborok csatazaja, és inkább stiláris, szemléleti, műfaji gazdagság termékenyítse meg folyamatosan a szakmát.

A fotó kedvező helyzetben van.

Még akár többszáz fénykép installálása is eltörpül ahhoz a feladathoz képest, amit képzőművészeink hasonló seregszemléinek megrendezése jelent. Jó, ha a három klasszikus műfaj — festészet, szobrászat, grafika — elfér az ország legnagyobb kiállítóhelyiségének számító Műcsarnokban; szó se lehet arról (nem elvi, hanem gyakorlati okokból), hogy az experimentális vagy a határterületnek minősülő ágazatok — a tértextil, az épületkerámia, az ötvös plasztika — is helyet kapjanak.

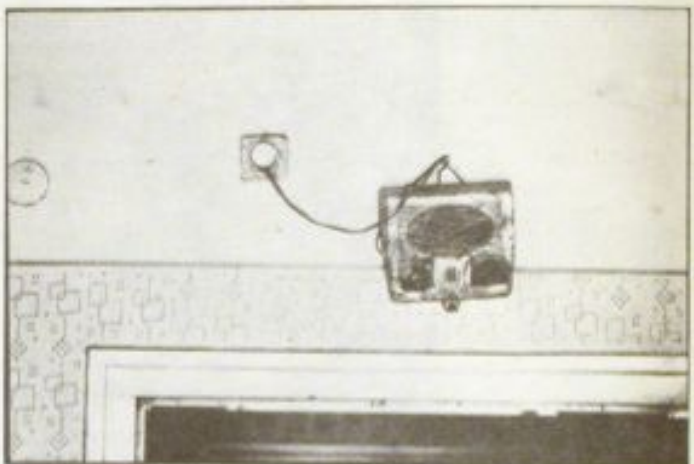
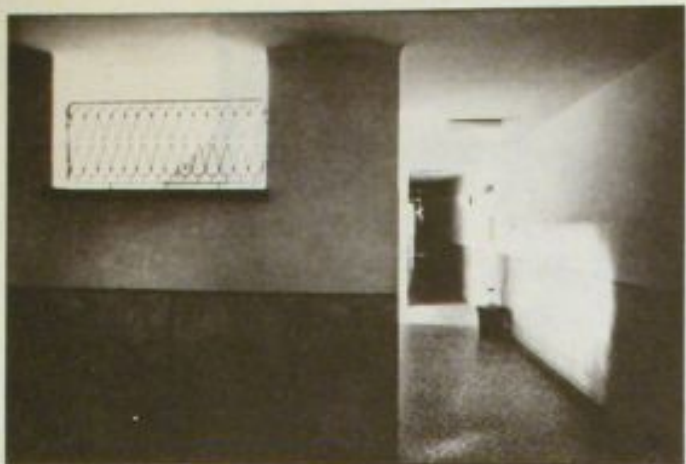

Tóth Bálint : A birtok

*Balla Demeter :
Ádám és Éva*

Kiss Árpád: Munkásszállók (részlet a sorozatból)

Kiss Árpád: Városháza — St. Gallen

A nézőben, akit ezáltal becsapunk, tovább erősítjük a képzőművészet hagyományos normarendszerét. S miközben konzerváljuk a publikumot, a szakma fejlődését is korlátozzuk. Megakadályozzuk, hogy az inspiráló művek és elképzelések gyorsan kifejthessék hatásukat. Az országos fotótárlat tágra nyitotta a kaput. Nem kötelezte el magát az új formanyelvi kísérletek mellett és nem mondta ki azt sem, hogy a fotóművészet egyenlő volna a riportázzsal.

Vannak, akik ezt kompromisszumot gyöngéségnek és következetlenségnek tekintik. Jőmagam a tájékozódás hasznát emelném ki. A rendezők arra törekedtek, hogy segítsék a nézőt az eligazodásban.

Ezért szellemi áramlatokat rajzoltak meg. A klasszikus képzőművészet eszközeit felhasználó felvételek csoportjával indul a kiállítás, ezt az együttest a portréfotográfia nagymesterei követik, majd újabb váltás: a politikai riportfotók. A következő nagy egység a mai szociográfikus fotó, amely, persze, meglehetősen fluid képlet, mert folytonosan átesap a zsánerba, a dokumentumba és a riportba. Majd, néhány darab erejéig, idilli állapotfotók jönnek. Végül egy erős váltás, amely a kezdetekhez nyúlik vissza: ismét a képzőművészet szólama erősödik fel.

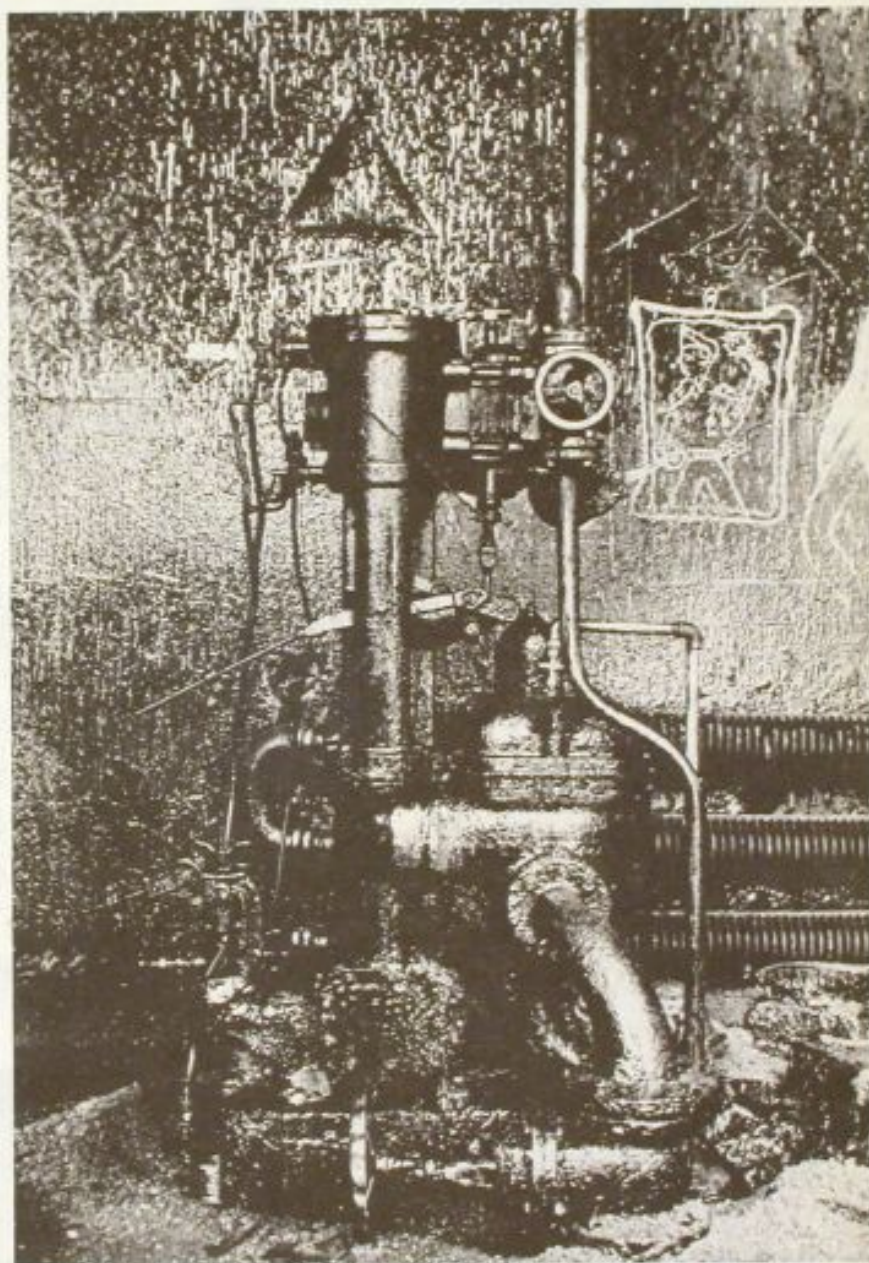
Csak éppen ez az experimentális fotográfia a grand art mai tipológiáját követi. (Közben, amolyan alfejezetként, külön blokkot alkotnak az aktfotók).

A fotó az életben

Ha a fotográfia jó százesztendőös történetét áttekintjük, úgy találjuk: az nem más, mint folyamatos technikai megújulása, illetve ugyanakkor szüntelen harca azért, hogy kilépjen a technikai leleményből a művészi teremtés világába.

Furcsa program. Miközben a legújabbkori képzőművészet – nem egy irányzatában – személytelen tárggyá és ipari tömegtermékké kívánt válni, a fotográfia, amelyet az ipari

(Folytatás a 48. oldalon)

Féner Tamás: Ez volt a gázugyár (részlet a sorozatból)

MEGHALT A FOTÓ! ÉLJEN A FOTÓ!

(Folytatás a 9. oldalról)

korszak hozott létre, mindmáig kisebbé komplexussal küszködik. Főképp az olyan kultúrákban, ahol az ipari civilizáció színvonala alacsony, becsülete pedig kicsi, illetve – hasonló okokból – a művész tevékenységét, még legalantasabb formájában is, valamiféle közép-kori glória övezi.

Ez a helyzet nálunk is. A jelenség azonban sokkal súlyosabb anomáliákat takar annál, semhogy nyugodt lelkiismerettel beérhetnénk a pusztá ténymegállapítással. A fotó kultúráját alapjaiban az határozza meg: milyen plakátok láthatók az utcán, milyen riportok szerepelnek a képes magazinokban. Ha a szakma nem erre a tevékenységre alapozódik, akkor legfeljebb ritka öngerjedésre képes. S féltő, hogy akkor is magának – szűk értelmiségi vagy sznob körnek – szánt művészkedés marad. A közönség ugyanis nem tudja ebbe az emelkedett régióba követni, mivel az ő látáskultúráját a mindennapok egyelőre meglehetősen szomorú felvételei formálják.

A fentiek tudatában különösen szomorú képet mutat az országos fotótárlat. Az alkalmazott fotográfianak nincs becsülete – ami a legmeglepőbb, még a fotósok körében sem. Az utcán már jó néhány remek fotós plakáttal találkozunk, a könyvekben és prospektusokban olykor világszínvonalú étel- és tárgyfelvételek láthatók, de alkotók, mintha csak szégyellnivaló volna e munkálkodásuk, nem szerepelnek a tatabányai rendezvény kiállítói között. (Inkább Tatára küldtek képeket.) Így csupán két művész teljesítményét emelném ki.

Molnár Gézát; bár ő többre képes, mint amit a BRG magnetofon érettségi vörösöktől festői kompozíciója mutat; meg *Hász Andrást*,

aki a Budavox női profiljának finom tónusaival hívja fel magára a figyelmet. (Talán még érzékibb is lehetne egy fokkal.) Egyébként azonban a reklámfotózás a színek tobzódó, már-már gusztustalan kavalkádjával, a tüéles beállítások fenyegető tökélyével tüntet. *Vasváry Béla* ételfotóiról hiányzik a kompozíció – az olyan művészi rend, amit vagy a színek, vagy a motívumok sugallnak. *Mike Károly* olyan unalmasan örökíti meg a vízszaport a mosdóval, hogy hiába tesz belé – jó ötlet – halat, az élettelen marad, mert nem képes érzékeltetni a víz anyagának puha bürölyét. Ennek a legjobb értelemben is iparos tevékenységnek az eleven jelképe *Tóth József*, aki rutinos közhelyeket állít elénk technikai tökélytel. Ha a plakát szlogenje az, hogy kedvenc zenekart nem viheti magával, akkor ő korrektil lefényképezi az álló autót a zenekarral, miközben az elmaradt utazást a mellette elrobogó járművek elmosódó kontúrjai érzékeltetik. Nagyobb szellemi erőfeszítéstől vallanak *Gellért Miklós* munkái; ezeken a Fabulon-flakonokból zsánert állított össze a művész. Az eredmény azonban nem teljesen megnyugtató. A játék babakocsiban például túldimenzionálnak hatnak a dobozok, amelyek így megfeszítják a jelenetet credendó bájától.

A fotó életrealitását a legszemléletesebben a státuszok mutatják. Fotósok dolgoznak kiadóknak és hivatalokban, intézetekben és könyvtárakban. Sőt, olykor tudós kutatók is fotóznak, mint az Állami Földtani Intézet geológusai, akiknek dokumentációs célú felvételeit ugyancsak a tatabányai Üttörő és Ifjúsági Házban láthattuk. Ez a stáb azokat a gyönyörű kőzeteket fotografálja nap mint nap – részben kiállítási tárgyként, részben in situ –, amelyeket mi csak csodálni tudunk. Akkor is, ha múzeumi vitrinben látjuk, akkor is, ha idegenben járva vagy éppen a tengerparton találkozunk velük. Így, ha csak tehetjük, elteesszük és hazahozzuk őket; lakásunk díszei lesznek belőlük.

A fotó élettere – elvileg – a képes folyóirat. A kiállítás darabjai között azonban kevés olyan akad,

amely megjelent már nyomtatásban. Vagy ha mégis, akkor sem az illő hangsúllyal. A jó riportázs esemény, s nem anonim lélektani dráma (*Friedmann Endre*: Az utolsó szerep), kifecsegett minitörténet (*Horváth Péter*: Mindennapi élet), mint amiknek ezek a magazinok címlapjára kívánczók, bravúros találatok minősülnek a vár falai között. A magyar fotográfia, még a riportázs is, mélyanalíziseket végez, társadalmi fekélyek diagnózisát keresi; kevés a konkrét személyhez és dátumhoz köthető eseményhez kapcsolódó téma. S mivel nagy terhet vesz magára, ritkán tud kellő magasságba emelkedni.

Az élet a fotóban

Vajmi keveset tud meg rólunk az idegen, aki netán ezekből a darabokból próbálja meg rekonstruálni országunkat és életünket, gondjainkat és örömeinket. Fotográfia ugyanis a különlegeset részesíti előnyben. Nem a mindennapiban fedezi fel a szenzációt, hanem a szenzációt örökíti meg – igen gyakran mindennaposan.

Más szóval ez azt jelenti: sok fotósunk jó szeme és szerencséje van, de a kép, mint alkotás, nem mutat túl önmagán. A téma jelentősége tehát nagyobb a művészi ábrázolásmódnál. Az ünnepélyes protokollfotókhoz szokott újságolvasónak ezért felűnőnek az olyan képek, mint *Manek Attila* és *Soós Lajos* munkái (az óráját türelmetlenül néző Kádár Jánosról, a díszpáholy magányába zárt Aczél Györgyről, a Parlament lépcsőin üldögélő külföldi vendégekről – vajon kik lehetnek?). Ilyenek nincsenek, sőt még a közeljövőben is elképzelhetetlenek a magyar sajtóban. Holott csupán találó dokumentumok.

Hasonló okokból érdemelnek említést a portrék. Olyan személyeket mutatnak, akik iránt a közönség érdeklődik. A munkák zöme azonban, akármilyen érzékeny vallomás is, nem elégti ki a publikum kíváncsiságát. Keveset fednek fel alnyulról. Szerencsére akad néhány ellenpélda. *Molnár Edit* bohókás felvétele Esterházy Péterről vagy *Pölya Zoltán* műve Gross Arnoldról. Ez utóbbi műtermében ábrázolja a művész, egyéniségét szem-

léletesen tükröző rekvizitumainak társaságában.

A magyar fotográfia, ez a néző benyomása, titkok tudója. Életünk rohanó tempójában nem tudunk figyelmet szentelni környezetünk pikáns részleteinek, vagy tabuk állítanak elé korlátokat. Mindkettőre bőven hoz példákat a tárlat. *Apostol Pál* kacatos-szemetes utcaképei, *Kovács László* cigányokról készült felvételei, *Benkő Imre* lakóteleplátomásai tartoznak az előbbi csoportba, *Kenyeres Katalin* véres angliai sztrájkfotói, *Stalter György* börtön-dokumentációi a másikba. Ezek a képek profi munkák, érényük mégis elsősorban információs értékükben rejlik. S nem abban, hogy az adott témát új szempontból, új konklúzióval vagy új formában találják. (Ez a megjegyzésem nem az alkotóknak szól, hanem a helyzetnek. A művészeket csak dícséret illeti a bátorságukért, hogy a nehéz, kényes témákat nem kerültk meg.)

Vannak azonban olyanok, akik nem érték be a dokumentálással. Ők vallomásokot készítettek. Ilyen *Tóth László* kántorjánosi sorozata, amely a cigánysors szűfűtűt légkörét egzisztencialista szoborlényként idézi meg; vagy *Féner Tamás* *Ez volt a gázgyár* című fotóesszéje, amely megőregedett ipari csarnok szépségét mutatja meg, de szentimentális nosztalgizás nélkül, szikár keménységgel.

Újra fotóművészet

Az avantgarde hívei egy szót se szólhatnak: a formanyelvi kísérletek nincsenek összekeverve a fotográfia egyéb műfajaival. Szakmai feltételek sem tapasztalatos a festő *Orvos András*, a textiles és konceptművész *Attalai Gábor*, valamint a fotográfus *Fleisch Bálint* művei jelzik, hogy a zsűrit nem kötötték előítéletek. Jól tette, mert mindhármán érdekes művekkel jelentkeztek. Orvos egy szellemes önarcképpel, Attalai a már ismert kanadai házaival, Fleisch egy szenzibilisen titokzatos test nyomatáival. Az ő szereplésüknek – a fotográfia egyetemességén túl – van egy másik tanulsága is. Ez nem kevésbé fontos számunkra, amikor mérleget készítünk. Műveik bi-

*Molnár Edit :
Esterházy Péter*

*Pólya Zoltán :
Gross Arnold*

György Károly: Berény Róbert festőművész

Vannak olyan képek is, amelyeket kifejezetten bántónak találtam: a haldoklásában kiszolgáltatott, fáradt Öze Lajos fotografálását vagy a szégyenkezően önmagát rejtteni próbáló, idős „Ádám és Éva”-t. Azt hiszem, meztelen embereket csak akkor volna szabad fényképezni, ha belenéznek a kamerába, tehát teljes személyiségükkel vállalják a fotóssal való együttműködést.

Az egyikük érzelmi indíttatású vagy az esztétizmus lehetőségeit a szélsőségekig feszítő, modernkedő felvételek közül számomra azok a képek emelkedtek ki, amelyek valamilyen szatirikus, ironikus hangot ütöttek meg. Ezek a képek, ha nem is mind kiemelkedő alkotás, legalább pontosan közvetítettek egy bizonyos alkotói magatartást és gondolkodásmódot, amely érdekes és figyelmet érdemlő is. *Chochol Károly* önironikus önarcképe György művei mellett a legragyogóbb portré, pontosan kimunkált önjellemzés. Fényképszatírán humora nem önmagára irányul, de éppolyan éles, biztos találat mindkettő. *Manek Attila* és *Sodó Lajos* kegyetlen humorú, a diplomáciai protokollréseibe hatoló riportképei kétségtelenül a kiállítás legtöbb pikantériát hordozó fotói: átgondolt s a mondanivalót valóban tömören egy képben felmutató alkotások.

Matkócsik András „Magyar UFO”-ja is sikerült fotó-metafora: a törmeléken, rendetlen, panelházakkal határolt horizont fölött elhúzó piros füles fazék frivolságában is gazdagabb kifejezése mai életünknek, mint megannyi kubai vendégmunkás vagy háza elé ültetett paraszt. Tetszett még *Benkő Imre* Havanna-lakótelepi Majális-képe, mert valami ambivalenset tudott felmutatni: a szépen felöltözött férfi és nő a fücsomók hepehupái között sírás és nevetés hajszálvékony határvonalán táncol. Annak a gondolati gazdagságnak, amely ebben a fotóban megjelenik, a hiánya árulkodó módon tud elrontani egy jó felvételt is. A *Városi gyerek* című képen rács mögött látunk egy kislít – nyilván azért, hogy megértsük: a városi gyerekek élet- és mozgásterét drasztikusan behatárolt. Ez igaz is – a fotós mégsem elégedhet meg az igazság egyetlen, vékony rétegével. A képet ugyanis úgy is nézhetem, mintha a fotós lenne rács mögött, s a gyerek a maga nyílt tekintetével éppen ezt a különös jelenséget nézné.

Nem tudom, György Károly portréin kívül választanék-e képet erről a kiállításról egy jó modern művészeti gyűjteménybe. Mindenekelőtt több szellemi erőt és intenzívebb kifejezőképességet remélek az eljövendő fotóművészeti alkotásoktól.

vállalkozott, mint Ferencsik János emberi és művészi portréjának megrajzolására. Az album Ferencsik temetésén készült felvételekkel kezdődik. Dramaturgiai szerepe van ennek az indításnak, méltó súlyt ad a könyvnek, éppen csak a kelleténél több a protokollfelvétel.

A ravatalt körülállók, a gyászbeszédet hallgatók képe inkább a napisajtóba illik, mint egy életműalbumba. Az elmúlásról, a megbocsáthatatlan halálról, a fájdalomról Melis György megtört, szomorú arca mindezeknél többet mond. Ferencsik János művészi arcának felmutatásában Fejér Gábor a hagyományos utat járja, jelen volt a karmester próbáin, koncertjein, elköszerte előadókörútjain, s amit a szorgos kamera megörökített, most élénk tárja. Egy feszült pillanatot a Beethoven-szimfónia dirigálása közben, a Johann Strauss-lemez készítésének néhány mozzanatát, a Brahms-estet. Szerencsés pillanataiban Fejér Gábornak sikerült elkapnia a zenével együtt élő Ferencsik jellegzetes gesztusait, megsejtenni valamit abból a feszültségből és végtelen nyugalomból, ami a muzsika hallatán a karmester minden porcikáját átjárja. De a magánember portréja nincs kitalálva, kidolgozva. A képek olykor a „nagy ember házipapucsban” szintjén állnak. Majdhogynem ízléstelen a 86. oldalon látható kép. Fejér Gábor felülről fényképezte a friziderbe hajoló, kezében kis lábaskáját tar. Ferencsik Jánost. A spájzban matató, a vetkőző, a nyaralójában főzőcskéző Ferencsik fotója legfeljebb érdektelen, de ebben a lábasba szagoló képben zavaró a tolkodás.

Az albumban Doráti Antal meleg, baráti sorait és Gábor István Beszélgetések Ferencsik Jánossal című írását olvashatjuk. Gábor István korábbi Ferencsik-interjúiból és a karmesterhez fűződő, a riportokban jórészt már leírt élményeiből öllözte össze ezt a cikket. Stílusa, hangvétele iskolás.

A Ferencsik-album szerkesztése sem túl szerencsés. Érthetetlen, hogy a 40., a 50., a 66., a 90., a 116. és a 120. oldal miért üres. Ezenkívül olyan elemi hibákat is találhatunk, mint az oldalpárok riasztó aszimmetriája, a funkciótlan üres foltok.

Nem áll szándékomban visszaélni azzal a ténnyel, hogy nehéz volt erre az albumra kiadót találni (erről egyébként Fejér Gábor beszélt a Stúdió egyik adásában), s a különféle hercehurcák után végül a Műszaki Könyvkiadó vállalkozott rá. Azt hinnénk, ennyi nehézség után a szerzők mindent megtesznek könyvük sikeréért. Ez az album nem ezt bizonyítja.

EMLÉKEZŐ NAPTÁR

Díjazottak

Cronka Béla fotóművész a Somogy megyei Tanács Művészeti díjat; **Urbán Tamás** fotóművész SZOT ösztöndíjat kapott

1985. jún. 12.: Tarcai Béla fotóművész kiállítása Kazincbarcikán

1985. jún. 21.: Eifert János és Jung Zseni fotóművészek kiállítása Torontóban

1985. júl. 4.: Miloslav Stibor cseh fotóművész kiállítása Szekesfehervárott

1985. júl. 5.: Gyertyás László fotóművész kiállítása Mosdóson; Tóthpál Gyula fotóművész (Pozsony) kiállítása Kisvárdán; az Angol Királyi Társaság kincsei – fotótörténeti kiállítás Budapesten, majd Kecskeméten; XV. Észak-Magyarországi Fotóművészeti Szemle Miskolcon

1985. júl. 13.: a Szentendrei Fotóstúdió kiállítása Szentendrén

1985. júl. 16.: Ion Miclea román fotóművész Walt Disney világa c. kiállítása Budapesten

1985. júl. 19.: Apáti-Tóth Sándor fotóművész Etűdök, jelek, emlékek/1972–1982 c. kiállítása Budapesten, majd Balassagyarmaton; Bahget Iskander fotóművész kiállítása Kecskeméten; III. Országos Aktfotókiállítás Szentesen

1985. júl. 24.: Normantas Paulius fotóművész kiállítása Tokajban

1985. júl. 26.: Kunkovics László fotóművész kiállítása Szarvason; Balaton és az idegenforgalom – országos fotókiállítás Siófokon

1985. júl. 27.: Lehotka László fotóművész kiállítása Szentendrén

1985. aug. 9.: 18. Székely Aladár országos fotókiállítás Gyulán; Hans Gustav Edöcs eisenstadti fotóművész kiállítása Győrött; Wolfgang Volz NSZK-beli fotóművész kiállítása Pécsen

1985. aug. 10.: Barcza Zsolt kiállítása Aszódon

1985. aug. 15.: Fuszenecker Ferenc fotóművész Vasfényképek c. kiállítása Budapesten; I. Országos Fotótárlat Tatán és Tatabányán

1985. aug. 16.: Markó Ödön fotóművész emlékkiállítása Győrött

1985. aug. 31.: A természet – nemzetközi fotókiállítás Pécsen

1985. szept. 3.: koszorúzási ünnepség Sugár Kata fotóművész sírjánál születésének 75. évfordulója alkalmából

1985. szept. 6.: Fejér Ernő Fotográfia és montázsok c. kiállítása Miskolcon

1985. szept. 7.: Bahget Iskander fotóművész Moszkvai találkozások '85 c. kiállítása Kecskeméten

Bp/HM. – *Emlékkiállítások:* Ady Endre – Oroszlány, Pécs; Balogh Rudolf – Pásztó, Vasvár, Oszkó; Robert Capa – Gyomaendréd; Escher Károly – Szolnok, Vác; Marton Ervin – Bp/HM; Pécsi József – Csepel; Sajnovics Sándor – Csepel. – *Egyéb kiállítások:* Hortobágyi mellyéke – Pásztó; Tánc a fotóművészetben – Hévíz; Ville de Paris – Szekesfehervár.

1985. szept. 13.: Elhunyt Czeizing Lajos, Balázs Béla-díjas érdemes művész;

Ilku János fotóművész Válogatás tíz év képeiből c. kiállítása Budapesten

1985. szept. 28.: New Yorkban elhunyt André Kertész, világhírű fotóművész

Megjelent könyvek: Lajos Mari/Hemző Károly: 99 szárnyasétel és 99 kórités és főzelék, Révész Tamás: Parlament, Tahin Gyula: Szentendre (Corvina Kiadó); Szerencsés János: Loire-völgyi kastélyok (Képzőművészeti Kiadó); Montvai Attila: Fotográfia és kultúra (Kossuth Kiadó); Panyik István/Sellei Sarolta: Pécs (Városi Tanács Pécs)

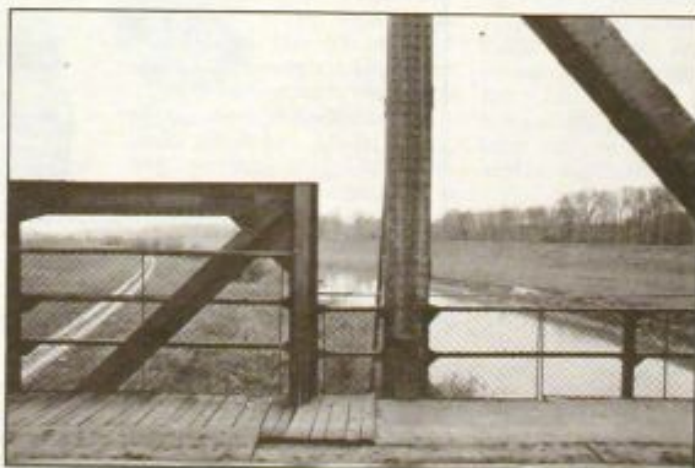
Kiállítások a közművelődési program keretében: Almási László – Pécs; Balla Demeter – Sopron; Csák Miklós – Nagykunizsa; Dallos László – Szekszárd; Fehérvári Ferenc – Bp/Dózsa MK; Horváth István – Pécs; Inkey Tibor – Pásztó; Koncz Zsuzsa – Turkeve, Szeged; Kovács Tamás – Bp/HM, Pécs; Montvai Attila – Nagyatád, Nagyoroszi; Nagygyörgy Sándor – Orosháza; Reismann Marian – Bp/Dózsa MK; Rév Miklós – Aicsutudoboz, Bp/HM, Pécs; E. Szabó István – Orosháza; Szabó András – Pécs, Oroszlány; Tamási Péter – Sárvár; Tasnádi László – Nagyatád; Tóth György – Mezőkövesd; Tóth István – Mezőtúr; Vajda Ernő – Letenye; Vassányi Béla – Csepel; Vigovszky István – Pécs; Vécsey Attila – 55

PÁLYÁZAT

Az 1985. II. és III. negyedévi pályázatunkra 20 szerzótől 8 képsor és 75 egyedi kép érkezett be. A bírálóbizottság döntése alapján a képsorok közül 1000—1000 Ft-os nivódíjat nyert Dezső Mihály *Köröshidak* és Göbölös László *Helyzetkép* című képsora. Az egyedi képek közül 500 Ft-os nivódíjat kapott Puskás János *Cím nélkül* című felvétele.

A FOTÓMŰVÉSZEK negyedévi pályázata *tehetségkutató* jellegű, amelyen mindenki részt vehet, aki *nem* tagja a Fotóművész Szövetségnek. A jellegével ellátott pályaművek negyedévenként a negyedév utolsó napjáig küldhetők be; mellékelve hozzá a pályázó nevét és címét tartalmazó jellegű borítékot. A szerző nevét feltüntetni képpel pályázni nem lehet. Pályázni lehet (eddig semmilyen módon nyilvánosságra nem került) egyedi képpel és képsorral. Egy szerző egy alkalommal legfeljebb öt egyedi képet és egy képsort küldhet be; a képsorban a sorrendet jelölni kell. A képek mérete 18x24. Pályázni lehet színes diapozitívokkal és papírképekkel is (egy szerző egy alkalommal legfeljebb öt diapozitívot — vetítésre alkalmas keretben —, ill. papírképet küldhet be). A zsűri az egyedi képekre 500, a képsorokra 1000 Ft-os nivódíjakat adhat ki. A díjazott képeket külön honorárium nélkül közölhetjük. A nem díjazott képeket visszaküldjük, de azokért felelősséget nem vállalunk.

Dezső Mihály: *Köröshidak*

TÁRLAT TATÁN ÉS TATABÁNYÁN

SZÉKELY ANDRÁS

Ha egy tárlat kétevenként ismétlődik, akkor azt biennálének hívják. Hogy a tatai várban és a tatabányai Úttörő és Ifjúsági Házban megrendezett kiállítást rendezői Országos Fotótárlatnak nevezik, az bizonyos üdvös óvatosságra vall. A jövő lehetőségei nem feltétlenül derűsek, ki tudja, mi lesz két év múlva? No, nem földrengés vagy világháború, csak épp az eddigi tárlatokat – igaz, ritkábban – az Ernst Múzeumban, a Nemzeti Galériában és a Műcsarnokban rendezték, most pedig a jelek szerint nem akadt megfelelő helyiség. Mert Tata és Tatabánya ugyan nincs nagyon messze Budapesttől, egymáshoz meg éppenséggel közel vannak, de ez az autósok nyelvén értendő így.

Gyalogos állampolgár a MÁV és a Volán segítségével hat-nyolc órát is rá kell szájon a megtekintésre, ha Budapestről, és nem valamely vidéki városból indul. (Igaz viszont, hogy nagyjából azok érdeklődnek az ilyen tárlat iránt, akiknek kocsijuk is van...)

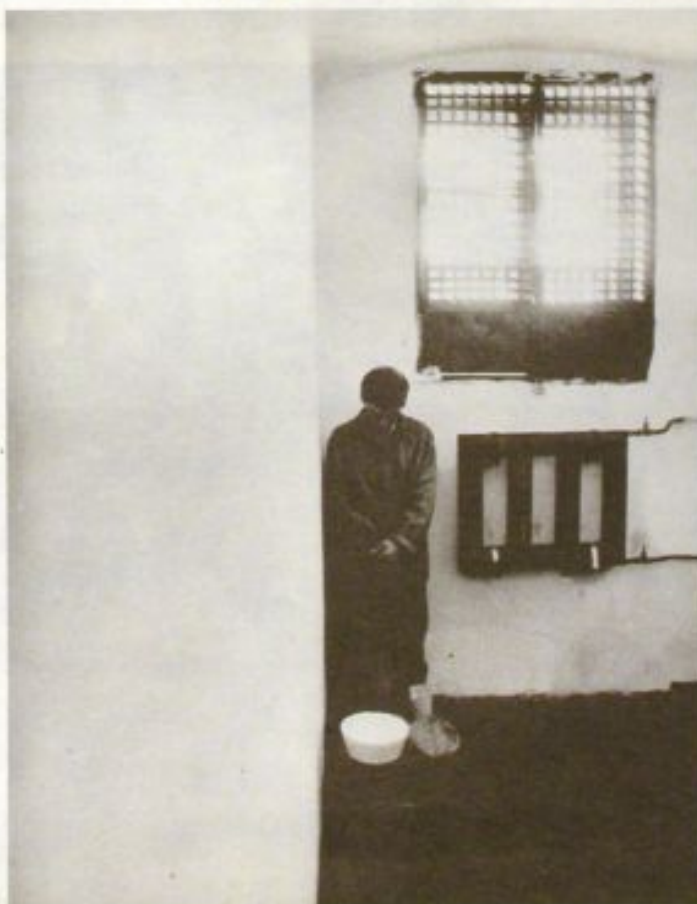
Am tegyük hozzá: az se biztató jel, hogy a katalógusban nincs színes kép. Végvári Lajos felhívja a figyelmet arra, hogy „a fekete-fehér fotográfia népszerűsége ismét fokozódott, ami nem csupán a gazdasági helyzettel magyarázható, hanem azzal a felismeréssel is, hogy az ilyen technikával készült képek jobban alakíthatók a szerző szándéka szerint” (idézet a katalógusból), valamint negyedszázada még fotóesztétikai kézikönyvben azt lehetett olvasni, hogy a fotó művészete a színes világ fekete-fehér tükrözése, mégis: igen sok képnek szerves eleme a szín. Persze, ha számításba vesszük, hogy szinte minden film és tévéadás színes, ám a film- és tévéújságoknak egy színes borítóra se telik, nincs miről panaszkodni. Nem is panasszal, dicsekvéssel kezdeném a beszámolót, mint „anyalapjára büszke tollforgató. Jó néhány sorozat köszönt vissza kedves ismerősként: ezt úgy értem, hogy Keleti Éva képszerkesztői egyszerűségét dicsérve az *Új Tükör*-ben jelent meg nyomtatásban. Közismert, hogy e műfaj nem tartozik a főszerkesztők kedvencei közé, különösen akkor nem, ha szellemében távol áll attól, amit a szó hétköznapi értelmében „szép”-nek mondanak. Ennek a betilapnak

Benkő Imre: Majális, Havanna lakótelep

a vezetői is elsősorban nem-vizuális módon fogják fel a kultúrát és a világot, de volt és van bennük annyi demokratikus szemlélet, hogy saját gondolkodásmódjukat nem akarják az *Új Tükör* képi világára ráerőltetni, s így mód nyílt tucatnyi olyan „rázós” jellegű képsor publikálására, amellyel Tatán is találkozunk. Ami egyrészt azt jelenti, hogy az alkotónak szívéhez közel álló műve volt, másrészt azt, hogy a fotósokból és művészettörténészekből álló zsűri egyetértett az *Új Tükör* fotópublikációs törekvéseivel.

Természetesen vannak olyan jó vagy közölhető képanyagok is, amelyek ilyen vagy olyan okból nem jelentek meg, de az arány nem a tízednyi tömegükkel a víz fölé emelkedő jéghegyekének felel meg, hanem megfordítva. Sok irodalmár képszerkesztőt győz. És a kollektív szerkesztői óvatosság is olyan, hogy inkább vállalja a kellemetlenséget egy túlságosan nagyhangú cikkért, mint egy sokkhatást kiváltó képért. Az utóbbi ugyanis jóval nagyobb erejű. Egy ragasztómármorban imbolygó fiatal mellé nem lehet odafényképezni azt a sokkal-sokkal több fiataalt, aki nem szípuzik, míg írásban el lehet mondani, hogy amíg Pisti Technokol Rápidot inhalál, addig az osztály többi tagja lelkesen tőri a kukoricát, netán tanul. (Emlékezetből idézek egy képsort, amely a szerkesztés során felére csökkent.) Végvári Lajos előszava szerint „a zsűri egyetlen irányt sem emelt ki és egyetlen törekvést sem bélyegzett meg”. Ez bizonyára így is van, mégis: úgy tűnik – a fotográfát nem önmagában, hanem a képzőművészet alárendelt eszközeként felfogó alkotók a szó szoros értelmében a háttérbe szorultak. Flesch Bálint *A kontaktus kalandjai* című kép- és textíliaszorozata a várbeli tárlat végére került, igaz, hogy itt kisebb falat foglal el. Ha összevetjük ezt az arányt azzal, amit másfél éve a frízöldi Leeuwardenbe küldött válogatás mutatott, akkor talán fény derül két, nagyjából egyidejű idézet ellentmondásosságának hátterére. (Félreértések elkerülése végett: nem vitatni szeretném Végvári professzor megállapítását, hanem arra utalni, hogy a magyar fotóművészet helyzete oly labilis, mint az 50%-ban telített whiskyspoháré: hangulattól függően

Stalter György: Börtön (részlet a sorozatból)

Kenyeres Katalin: Bányászstrájk (részlet a sorozatból)

vagy „remek, még félig tele van”, vagy „já, már félig üres”; meg arra, hogy a tudós is ember, akinek hangulatai lehetnek.) „Az egész anyagot áttekintve úgy tűnik, mintha a tényszerű, manipulálatlan fotográfia ismét erőre kapna, fotográfusaink visszakanyarodnának a magyar fényképészet gazdag hagyományaihoz” — így a katalógus előszava. „A magam részéről aggasztónak tartom a mai magyar fotográfiát, mert az élvezőny, vagy akik ideszámítják magukat, a fotószerűségtől idegen manipulációknak vetik alá a fényképeket” — így az *Őrlet* 1985/38. számában közölt Végvári-interjú. Az az igazság, hogy e viszonylag fiatal ábrázoló — ez is vitatott! — művészet esztétikája még nem kovácsolódott ki igazán. De hát a nagy görög drámaírók után is eltelt jó pár évtized, mire egy Arisztotelész megmondta, hogyan kell drámát írni. A dráma pedig úgy fejlődött tovább, hogy nem követte a *Poetikában* lefektetett szabályokat. Kérdés, büszkélkedhet-e már a fotóesztétika egy Arisztotelésszel, és ha netán színre lép, nem fog-e többet ártani, mint használni, visszatartva a jövő fotós-Shakespeare-jeit és fotós-Brechtjeit? Szétfutó patakocskákként lehet érzékeltetni az eleven művészet áramlatait ezen a kiállításon, és ritkán tűnik úgy (hadd tegyem hozzá: számomra), hogy valamilyen hőmpölygőbb esztétikai áramlatot lehet tetten érni. Ezt úgy nevezném, hogy megfigyelhető az ember közvetett, ember-nélküli eszközökkel történő ábrázolására való törekvés. Kézenfekvő Féner Tamás munkáira utalni. Ma már nyilvánvaló, hogy ez az életmű a *valamint válláló* ember szemléltetését tűzte ki — tudatosan vagy öntudatlanul — célul. Féner hősei mindig olyan bányászok voltak, akik a mélybe szálltak, olyan pilóták, akik magasba, olyan cigányok, akik nem kvarcórát árulnak a piacon, és olyan zsidók, akik ezt mintegy főfoglalkozásként teszik. Új sorozata azonban nélkülözi az embert, első pillantásra foltok és vonalak dekoratív, majd hogyanem absztrakt hálózata (*És volt a gázgyár*). Valójában azonban ez éppolyan emberábrázoló mű, mint a Van Gogh megfestette bakancs, amelynek láthatatlan viselőjéről Heidegger egész tanulmányt írt. A nehéz kétkézi munkát válláló ember előtt tiszteleg Féner e sorozattal, amelyen az ember úgy van jelen, akár Pompejiben: a láva hőjétől elpárolgó testek formáját megőrizte az izzó anyag, s a XIX. századi ásatók gipszsel kiönthették az alakokat. Ám e végsőket vonagló ókoriak igazi emlékezhordozói nem a naturalista gipszöntényszobrok, hanem a lávaüregek. Ugyanígy: Attalai Gábor *Idill-objekt* sorozata sem észak-amerikai faházakról „szól”, hanem azokról az emberekről, akik közül egyet sem látunk, de akiről tudjuk, hogy e házakhoz illő egyszerű (vagy annak látszó), sok tekintetben korábbi századokba illő életet élnek. Vagy higgyem el Jokesz Antalnak, hogy számára valóban a Felszabadulás téren látható kutya vagy seprű a fontos, és nem a kéz, mely a tárgyakhoz tartozik? Még akkor sem hiszek neki, ha bemutatja, miként lehet a fotó nyelvével gorombáskodni. Tudniillik *Eva* című aktrészléte meglehetősen gúnyos fintor a személyiség tiszteletére hivatkozó

(Folytatás a 49. oldalon)

Baricz Katalin : Nyár

Kerekes Gábor : Cím nélkül

Vécsy Attila : Róma

Jókusz Antal : Era

FOTÓMŰVÉSZET 85/1

A MAGYAR FOTÓMŰVÉSZEK SZÖVETSÉGE NEGYEDÉVI FOLYÓIRATA

1985. XXVIII. ÉVFOLYAM I. SZÁM

SZERKESZTIK: BODNÁR JÁNOS, FÉNER TAMÁS, GERA MIHÁLY, TORDA ISTVÁN

A SZERKESZTŐSÉG VEZETŐJE: FÉNER TAMÁS

TARTALOM

- Albertini Béla 3 Levél-interjú Balogh Edgárral
- Vladimír Remes 7 A cseh szociális fotográfiáról
- P. Szabó Ernő 16 Valerij Plotnyikov portréi
- Vadas József 21 Lussa Vince kiállítása
- Zay László 25 Krisna szemei (Keleti Éva fotói Indiáról)
- Hajdú Éva 29 Szerelmem, tánc! (Eifert János kiállításáról)
- Fábián László 32 Fénymásolatok (Montvai Attila képei)
- Kunt Ernő 34 A kép keresése avagy a mítosz fontosságáról
40 Pályázat
- Schwanner Endre 41 Photokina '84
- Peternák Miklós 46 Holográfia (Balogh Tibor és Németh Géza kiállítása kapcsán)
- Csik István 50 Palóccország (Ács Irén könyve)
- Koltai Ágnes 51 Fotográfózásról (A magyar fotóelmélet olvasókönyve)
- Bodri Ferenc 52 André Kertész Magyarországon (fotóalbum)
- Róna Katalin 53 Szociográfia és szimbolika (Bakonyi Péter és Szebeni András könyvéről)
- Fábián László 54 Befagyott végleg az Ellery tó
55 Emlékező naptár
56 Summary

Címlapunkon:

Jaromir Funke képe
(1933)

ANDRÉ KERTÉSZ MAGYARORSZÁGON

BODRI FERENC

... Tudja, az én egész művészem olyan, mint egy napló... En egy fényképezőgéppel írt napló... En egy órázó, amatőr fotográfus vagyok, aki mindig azt csinálta, ami érdekli..."

(Kertész-íróval; Magyar Nemzet, II. é. — 1984. március 20.)

Az 1984 tavaszán Budapesten ismét kiállító és ismét hazalátogató „amatőr fotográfusnak”, Kertész Andornak (állapodjunk meg talán ebben az *András* vagy *Endre* helyett) az egykori hazában 13 év előtt rendezett budapesti túrlata óta (*Magyar Nemzeti Galéria*) „jó sajtója van”. Megérdemelten természetesen, hiszen az 1971 tavaszán rendezett kiállítást *Bajomi László Endre* bevezetőjével, a Kertész-albumok felsorolásával egy kismonográfia követte esztendő után (Corvina Kiadó), a túrlat alapanyaga 1973-ban Miskolcon és másutt volt látható, Esztergomban 1982-ben egy újabb kiállításon mutatták be Kertész magyarországi fényképeit. Mindeközben persze a folyóiratok és napilapok egybehangzó körusban ünnepelelték Kertész művészetét. Elégtételt szolgáltatott az 1948-as kudarc után.

Az 1984-es hazalátogatás már a negyedik volt a felszabadulást követően, és minden bizonnyal ez lett a legemlékezetesebb. Az itt töltött tíz zsúfolt nap bizonyára örömmel vállalt és súlyos programja — a „napirendekkel” és egy kitünőre sikerült képes beszámolóval — most egy remek Kertész-fényképekkel is megáldott és a címben jelölt albumban látható.

Érdekesek és izgalmasak, a maguk szubjektivitásával nem kevés új színt kevernek a hazai Kertész-palettaiba az itt megszólalók írásai. Legkivált a kötetlen formában megszólaló Kertész család emlékeztetése az egykori hazai fényképekkel illetően. Mintegy kiegészítik, eleven élettelt töltenek meg a *Fotóművészet* korábbi számaiban olvasható interjúk (*Dévényi Dénes*, 1972. 2. sz. — *Bodnár János*, 1984. I. sz.) élményanyagát, elsőképp avval, hogy „céllirányosak”, főként a hazai és korai esztendőkre vonatkozó a kérdések és válaszok egyaránt.

Az új szín abban is jelentkezik, hogy nem csupán a szakma-érték-

keli ebben az albumban Kertész fotóművészetét, és mindez nyilván az albumot szerkesztő, tervező és itt szintén egy interjúval szereplő, *Bodnár János* érdeme. Kedves a borítón facsimilében olvasható, *Bodnár János* címzett Kertész-levele, mintegy első akkordként szolgál az élmények és találkozások további teteleibez.

Az albumban *Borbély Károly* „szubjektív Kertész-képe”, a látogatás eseményeinek foglalata nyitja a sort, majd *Tandori Dávid*, *Somlyó György*, *Barcsay Jenő*, *Kass János*, *Hernádi Gyula*, *Borsos Miklós*, *Áncsel Éva* „kívülről érkező” és lírai hangvételű vallomásai olvashatók itt Kertész művészetéről, *Fóner Tamás* túrlatmegnyitója (*Vigadó Galéria*) és a *Fotóművészek Szövetsége*ben megvalósult beszélgetés megszerkesztett részletei folytatják a megközelítés lehetőségeit, ez utóbbiak már „belülről” természetesen. *P. Szűcs Julianna* és *Vadas József* túrlatbeszámolója és kritikája zár az eléggé hiányos élettrajzi kronológia és a látogatás programjának fotóriportjai előtt. Kitünő reprodukciókon közben az ismert vagy éppen kevésbé ismert Kertész-felvételek. Legfőbb értéket az albumnak ez a képsor ad, ez újabb képgyűjtemény a sokáig aligha odázható, monografikusabb és bővegebb hazai Kertész-album remélit nyitányaként.

A szövegek a versek kivételével megisméltódnak az album záródekaként francia és angol nyelven az utolsó lapokon, így az itthoni gyűjtemény bizonnyal nem kevés lapozgatóra és észre talál Kertész választott, utóbb fanyarul elnyert hazában is. Később érkeztek a hírek a hazai után külföldön is megkapott kirúntatásairól — a század vég boldogan övezi díszével a század fotográfusát.

Kertésznek sok híve él Európában és Amerikában sokfelé, hiszen a bevezetőül említett „*hazai publicitás*” nem csupán hazai. És aligha csupán a rokanszenves és idős „el-szármaszottnak” szól, inkább a század szellemét erősen meghatározó, a maga különféle fényképező masináival (újabbban polaroiddal) önálló művészetet alkotó, iskolateremtő képzőművésznek elsősorban, akinek neve és „portréja” hi-

ányzik ugyan a mi *Művészeti Lexikonunknak* mind a négy, mind az egy kötetes kiadásából, de pl. *Barcsay Jenő*, „a tér és forma” nagyzerű festője Kertész nevének említésekor „*batran meri használni a Művészet szót*” itt olvasható vallomása szerint. Barcsay nemcsak az egykori párizsi találkozást említi itt, de szavával rangot ad, és bizony ő bármely lexikonszerkesztőnél autentikusabb.

Még talán akkor is, ha egy másik megállapításával tisztelettel vitatkozom: Kertészre — érzéscím szerint — *Matisse*, *Picasso*, *Braque* és más Párizsban élő nagyzerű festők 1927 táján (sem később) aligha hatottak. Kertész Andor általában ismert fényképein — ezek az albumban természetesen nem láthatók — aligha fedezem fel bármely kortársi és képzőművészeti izmus formavilágát vagy szellemnyomat.

... a fénykép az fénykép — a festmény az festmény... — vallja két sarkított tömondatban Kertész egyhelyütt, és úgy tűnik, igaz a van. Képei bármely festői világhoz legfeljebb csupán a könnyebbség okából kapcsolhatók. De Kertész korántsem a változó szemléletmódok, inkább a változó világ egyazon szememben formált képi megjelenítője, izmusokat belé csupán kívülől sugallhatunk. Hogy el tudjuk helyezni a korban őt, amelyben része lehetett. Bár maga inkább szeliden meghatározó egyéniség, korántsem meghatározott.

Kertész szememben éppen a legkiemelkedőbb, akire csupán egy *különös kapcsolat* hatott: a környező világ és a mindegyre pontosabban rajzoló fotomasinák kapcsolatának általa felfedezett művészi lehetőségei. A legegyszerűbb szavakkal kimondható művészi valóság élő újjá és marad állandó képeiben. Ebből a jelzett kapcsolatból teremtett Kertész önálló világot magának és nekünk. És ha igaz az, hogy Cézanne-ból nőtt ki a huszadik század festészete, akkor szívesen állítom, hogy Kertész Andor minden korábbi fényképező kísérletet önmagába fogadón és szintézist teremtő szuverén, és mint ilyen a fényképezés Cézanne-jának tekinthető. Akár abban is, amiként elfogadja és átszűri magát a tizen-

esztendő hazai fotógyakorlatait, de legfőként avval, amit majd kitaró szigorral és ezek ellenében, olykor lemondásokkal is megterhelten önmagának teremt: *Budapest* és *Bátorkessin*, *Pomázson* és *Budafokon*, *Dunaharasziban* és *Törökbalinton*, *Tiszasszalkán* és *Szigetbécsein*, ugyanígy a *vildgháború frontjain* és legfőként *Abonyban* és *Esztergomban készített*, „*hazai*” fényképeivel. Gondoljunk súlyos masinára, és „*cúghörjére*”, az ezekről folytatott beszélgetésekre: az áldás és megszállottság egyként mutatkozik. Az előbbi főként a fényképeken.

Mert bizony nem csupán „*hőskorizak*” ez (bár ennek sem megvetendő), inkább az említett kapcsolatot új művészi világot akár a baudelaire-i korrespondenciák fényképezői átfogalmazásával megteremtő *alapozás*. Ha „*templom a Természet*” (és hogy az-e valóban az akkor készült képek idejében, ez más kérdés lehet), akkor valóban *baráthémi kell figyelni az „élő szövegek összesüggött jeleit”*. És Kertész a maga panteista humanizmussával, egyben a lencse másik végéről ezt teszi. Képeiben ez a *baráti szem* és a *művészi gond* egyesül. Áldás a sorstól, hogy mindehhez időt nyújt neki. Erről az album egyik beszámolójában olvashatunk, amikor negyedórán keresztül várta a beállított gép előtt azt, hogy netán egy madárka a látóterébe repül. És mikor ilyen nem érkezett, a fotós lemondott a felvételtől, csupán egy emlékképet készített elmentében és utóbb.

Kertész tehát sohasem rohan, számomra csoda, hogy vállalta a tíz nap zsúfoltságát, és nemcsak életkora okán. Igaz, itt korántsem fényképezett, itt csupán örült. Boldoggá tesz az is, hogy mindent megadtuk neki.

A „*kívárárok*” mellett a „*baráti szem figyelme*” a legnagyobb éretnye talán, leginkább mégis a fényképeiben megmutatókozó ember szelleme ünnepelehető. A kortárs, aki meg tudta őrizni a század és az életút buktatóiban akárha gyermeki önmagát. Az album minden fényképe és minden írás végül is erről tanúskodik. Kár lenne itt ismételni vagy akarszak említeni művészetének esztétikai és egyéb, sokszor elemzett értékeit. Felhívni a figyelmet a *Fotóművészet* korábbi írásaira, *Borsos Mária* úttörő érdemmel és kétszer (1971. 2., ill. 4. sz.) és e sorok írója is két ízben (1972. 4. sz., ill. 1977. 2. sz.) méltatta az életút művészi értékeit.

„*Agencia sokkal tartozunk Kertésznek...*” — vállalta sokszor *Carrier-Bresson*, a jó barától *Brasni* (Camera, 1963. 4. sz.) hasonló-

BEFAGYOTT VÉGLLEG AZ ELLERY-TÓ

FÁBIÁN LÁSZLÓ

a kép (*Kórházfolyosó 1980*). Már a kérdést is óhatatlanul fogalmazza: lehet ilyen körülmények között gyógyítani, gyógyulni, lehetséges-e még a visszatérés innen a társadalomba? Tán megnyugtatóbb feleletet adhat egy másik felvétel, előtérben a pálmákkal (*Végre egy kórház!*).

Szebeni kompozíciós készségének bizonyítéka a kezelt és a kezelő, a karok ábrázolása (*220 volt, 300 milliámpér, 0,5 másodperc*) és az ülő copfos lány megmutatása a kopott hátú toloszékben, körülveve a fehérruhás ápolószemélyzettel („... álltak mellettem sohan”). Két arc: kemény vonású, furcsa vigyori, és mintha hasonlítana is rá a hátsó, leszegett fejű („Arcot kérek!”). S egy harmadik, aki két ujjára húzott bábbal szórakozik vagy szórakoztat (*Egyszemélyes bábjáték*).

Munkaterápia: a gyógyítás, a rehabilitáció fontos fázisa. Vajon ad-e kielégülést, segítséget (*Több a semminél; Csendélet a csendben; A mellet mindenütt ugyanaz?*)?

Különös szépségű a széken fülhúzott lábakkal kuporgó, oldalt hajtott fejű fiú képe, a sötét háttérben valóságosként, alig kivethető cigarettázó alakkal (*Megszomódott holdfényesútrón*).

A várakozás, az összezártság, a társaságban is magányosság életformáját szemléltetik pontosan a képek. A fekete-fehér fotók sötétedő tónusai ezeken a felvételeken az élet riasztó szürkességét is érzékeltetik (*„Melyik vagyok én?”; Omega; Mozgástér; Levegőt! Napot!; Társalgók: egy folyosó két vége*).

Mindemellett bekerültek a válogatásba keveset mondó, csekély információértékű felvételek is. S olyan is, amely túlságosan leegyszerűsített szimbolikájával igyekszik hitelt szerezni (*Nomen non est omen*).

Taszító-riasztó alakjainak csúfágában is emberi a boldogságról festett, illúziók nélküli kép (*Boldogság*).

Szebeni András riportja dokumentumként, a művészi látásra szimbolikus értékében, főként pedig e kettő együtteseként fontos teljesítmény. Teljes értékű kiegészítője, társa az írott szociográfiának.

Október közepe van, időnként fényesen süt a nap, de reggel már ködök takarják a várost, lassan megdermed a növények szára, vastagszik a fák alatt a csapít, és most – fél esztendő múltán – megérkezett a hír, hogy április 22-én végzetes szívroham érte a század egyik legnagyobb fényképezőművészt, Ansel Adamsot. Markovics Ferenc barátom szerint akkor lehetett, amikor a tavasszal annyit beszélünk róla, és ha utánagondolok, lehet, éppen akkor történt. Mindenesetre nemrég írtam, hogy az Ellery Lake és a bugaci puszta nincs is túlságosan messze egymástól; az alkotó művész hasonlóképpen láthatja Nevada homoksvatagját, a magyar alföld futóhomokját. Mégis, hat hónapra volt szükség, hogy ez a szomorú hír átjőjön az Óceánon.

Nem lehet nem arra gondolni, hogy bármennyire is érveljünk a fényképezés művészeti rangja mellett, bármennyire biggyünk is ebben, a világ legnagyobb részén a fotó – művészeti jelenséggéppen – érdektelen marad. Egyszerűen nincs helye abban a kultúrában, ha egyáltalán helyénvaló ez a fogalom, amelyet egyesek szívesen titulálnak modernnek, hogy aztán kárhözvethatóságát indolenciáját a népi, a nemzeti hagyománnyal szemben, a népművészettel szemben. Nos, elmondhatjuk, itt az alkalom a békelőtésre: sem egyik, sem a másik nincs jelen a köztudatban, de nem azért, mivel kioltották volna egymást, hanem mert nem is találkoztak igazán.

Nem sok öröm van abban, hogy ezt így meg lehet fogalmazni, sőt, inkább a fájdalom, hogy most, Ansel Adams halálhíre kapcsán erre kell gondolni. Még szerencse, hogy a mester aligha érezhette ezt a problémát, hiszen hazájában, az Egyesült Államokban jószerivel gyermekkorától (tizennégy éves korában készítette első fényképeit az imádott tájról, a Yosemite Valley főről, szikláiról, vizeiről, akkor egy Brownie box fényképezőgép segítségével) elismert, megbecsült fotográfus volt, később pedig – nyugodtan mondhatjuk így, nem árt művészi rangjának sem –

egyceneseen fölkapott és divatos. Képeinek ára ebben az időben csak a legvásiaróltabb festők áraival mérhető.

És ez nem csupán szakmai elismerés, jóllehet bőségesen része volt abban is, különben nem fogadták volna barátságukba, alkotói társaságukba olyanok, mint akikkel első – szomorúan szép – könyvét, a *Taos Pueblót* csinálta Új Mexikóban (Robbinson Jeffers, John Marin, Georgia O'Keeffe), vagy 1932-ben Edward Weston (egyébként a legméltóbb név, amelynek társaságában Adamsé említhető) és Imogen Cunningham, hogy megalakítsák kérésreletű csoportjukat, a Group f.64-et. Benne van az elismerésben az egész társadalom érdeklődése, tisztelete, és ez teszi lehetővé, hogy 1940-ben a Museum of Modern Art helyet adjon keretei közt egy fotós részlegnek, s a kezdeményezés Ansel Adams-tól indult (Beaumont Newhall és David McAlpin támogatták).

Első európai kiállításra meglehetősen későn, 1976-ban – tehát hetvennégy éves korában – került sor – Londonban. Igaz, ez a kiállítás aztán, részben vagy egészen, eljutott más városokba is, így a hetvenes évek végén Varsóba. Nagyjából reprezentálta is az idős mester életművét; túlnyomó többségben kaliforniai fölvételeit lehetett látni. A téma pedig – úgy tetszik – mit sem változott a gyerekkor óta: hatalmas hegyek, kő-sivatagok, fenséges sziklák, élő és holt fák, fölfénylő vagy jéggé dermedt vizek, homok és kő megint, éjszakák, szürkület, napfölkelték, holdfények. Tagadhatatlan, mindig valami kísérteties is a tájban, ám többnyire mégiscsak a fenség, a lenyűgöző és borzongató természet diadalmaskodik. Életművének ismerői és méltatói gyakran hasonlították Conrad regényírói szemléletéhez, Whitman költészetéhez fényképezőművészetét. Talán éppen a természet iránti rajongás és hódolat miatt, talán mert észre tudta venni, hol lehetett még föl a világban a példa, a nagyszerű lét szimbóluma. Ő maga szerényebben fogalmaz: „Időnként úgy tűnik föl nekem, kellő pilla-

natban jelenek meg olyan helyeken, ahol az Isten jelet ad, hogy oda-irányítsam objektívemet”.

Nála még a halott fák is ennek a fönnen hirdett létecsodának voltak a jelképei: lecsupaszult tűzszük, leveleiket vesztett ágaik mint emlékművek meredtek bele a kopárságban is bizonyítottan élő tájba s hirdették elmúlásukkal a megújulás bizonyosságát. Szerette a fákat, szerette ezeket a mérhetetlen korú fenyőféléket, amelyek valaha az első élőlények lehettek a szárazföldön, s amelyek minden göcsörtjükből hordozták is ezt az ősiséget. Álltak mereven a tájban, esetleg ledőltek egy szikla fölé mintegy gerendaképpen vagy éppen belezuhanak a tóba, s kiálló ágaik segélykérése szürkén jagított a zöld háttér előtt. Tudtommal soha fényképező olyan alapos-sággal nem térképezett föl még tájat, ahogyan ő a Yosemite Parkot, talán négyzetméternyi darabkájá sem maradt figyelmen kívül. A King's Canyon Nemzeti Parkban akadt rá egyik legjellemzőbb munkájára 1935-ben, a *High Country Crags and Moon, Sunrise* című képeinek témájára. Amikor a szürrealista Ansel Adamsot szokás emlegetni, akkor ilyen képeire lehet gondolni. Ahol jószerivel csak a fekete meg egy csaknem fehér szürke létezik, ahol alig van tárgy, s ha mégis, akkor egészen különös helyzetben: régen elszakítva önmagától, eltávolítva messzi asszociációkba. Az említett fölvételek is a két oldalról bejövő sziklasor mármár hajdani erődtimény romjaként érzékelhető, az általuk bezárt tér feketéje pedig egykori harcok porondjaképpen.

Igen, Ansel Adams szerette ezeket a porondokat, igyekezett mindig ott lenni rajtuk, jóllehet sosem ellenfeleket, mindig barátokat kerest, fenyőóriásokat, váratlan szirtteket. Téli szélviharok, hajnali fagyok, a dermesztő éjszakák nem riasztották, a vízesések moraja nem félemlítette meg. 1919 és 1924 között a Yosemite völgyben a Sierra Club's Le Conte Memorial őre volt nyaranként. Azaz benne élt abban a tájban, amelyet – való-

EMLÉKEZŐ NAPTÁR

szerűleg — mindennél, lehet, hogy a fényképezésnél is jobban szeretett; erre az időre, mint egy „messianisztikus korszakra” emlékezik vissza egyik albumának előszavában. Hőskort is mondhatnánk, a küzdelem a táj megmentéséért folyik.

Felhők, kövek, párák között számomra mégis a *Jég az Ellery tón* című 1959-es Ansel Adams fotó az, amelyik szinte emblematikusan jellemezheti ezt a pályát. A szűkszavúbbak közül való ugyan, de — úgy tetszik — rajta van mégis minden a Sierra Nevadából, amit csak fontosnak vélt valaha is megmutatni. A hangsúly azonban a témáról, a fényképezés tárgyáról áttevődött a fényképezőre. Olyan művész készítette, aki immár képes rá, hogy önmagát, lelkiállapotát is beikompónálja a műbe, ezáltal gazdagítsa annak emberi üzenetét. Természetesen (milyen könnyedén mondom ki ezt a magátólértéket!) a létezésről szól ez a kép is. Éléről és halálról, inkább azonban arról, miként múlik el az élet, miként szorul egyre kisebb területre az elmúlás elől, a hideg elől, a megfagyás elől. Csak a kép jobb alsó sarkában van egy kis ezüstös háromszög, amelyben még növények ágai villognak (itt még nincs jég a víztükroön) — mintegy az élet jeleként. A tóra mint hatalmas fehér kigyó kúszik rá a jég, hogy elfoglalja, bekebelezze az egészet. Csak az a kis ezüst háromszög.

1984. április 22-én (pedig hát tavasz volt) befagyott ez a kis háromszög is. Ansel Adams nincs többé. Nem tudom, hová temethették, de ha volt stílusérzékük, akkor a Yosemite Valley-be. A nyolcvankét esztendő alatt kialakított helyre.

Díjak, kitüntetések

Kabóczy Szilárd fotóművész Szocialista Kultúráért kitüntetésben, Nádor Ilona fotóművész a Munka Érdemrend arany fokozata, Szebeni András fotóművész Kiváló munkáért kitüntetésben részesült, Tomori Ede fotóművész Pécsi József-díjat kapott.

Halottaink

Vajda Gyuláné (IX. 25.) és Csik Ferenc (XI. 4.) fotóművészek

1984. szept. 1.: Országos Szövetkezeti Fotókiállítás Egerben; Észak-Magyarországi Fotóművészeti Szemle Egerben, majd Salgótarjánban

1984. szept. 2.: Kocsis Iván, Lehotka László és Török László fotóművészek közös kiállítása Potsdamban

1984. szept. 5.: Korniss Péter fotóművész kiállítása Kaunasban

1984. szept. 10.: Tóth István fotóművész kiállítása Kisújszálláson, Székesfehérvárott, Baján és Kecskeméten

1984. szept. 12.: Fejes László fotóművész jazz-fotó kiállítása Budapesten

1984. szept. 13.: Magyar néprajzi hagyományok — Korniss Péter, Kovács Tamás, Kunkovics László, Lantos Miklós és Szalay Zoltán fotóművészek kiállítása Mexikóban

1984. szept. 14.: Dr. Szász János fotóművész kiállítása Szekszárdon

1984. szept. 17.: Katona István fotóművész kiállítása Székesfehérvárott és Cegléden; a Rosti Pál Fotóklub kiállítása Dunaújvárosban

1984. szept. 19.: Vigovszky István fotóművész Fejfák c. kiállítása Hódmezővásárhelyen; Nicaragua képekben — fotókiállítás Budapesten

1984. szept. 28.: Eifert János fotóművész Szerelmem, tánc c. kiállítása Budapesten;

1984. okt. 2.: Keleti Éva fotóművész Krisna szemel c. kiállítása Budapesten; Cseri László fotóművész kiállítása Nagyatádon

1984. okt. 4.: Kunkovics László fotóművész Épületösök, őscsüppeltek c. kiállítása Nyírbátorban; Gyenge Valéria fotóművész (Kanada) kiállítása Budapesten

1984. okt. 7.: Lehotka László fotóművész Lebegés c. kiállítása Tápiószelén; IV. Dél-Alföldi Fotószalon Szentesen

1984. okt. 14.: Peter Frenkel és Jürgen Strauss (NDK) fotókiállítása Vácott

1984. okt. 15.: II. Rába Amatőr Művészeti Szeregszemle Győrött; Kollár István fotókiállítása Esztergomban; Kiss János, Dallos István, Krajcsirovits György fotókiállítása Tatabányán

1984. okt. 17.: III. Tungstam Amatőr Fotókiállítás Budapesten

1984. okt. 19.: Cserevics György Az első évad c. fotókiállítása Keszthelyen; Lantos Miklós fotóművész Népi kézművesség Baranyában c. kiállítása Pécsen; Sándor Zoltán kiállítása Veszprémben; az esztergomi STB Alkotócsoporthoz (Sipeki—Tamási—Balla) fotókiállítása Szarvason

1984. okt. 21.: Szelényi Károly fotóművész Bäder in Ungarn c. fotókiállítása Baden Badenban

1984. okt. 24.: Oláh Tibor fotóművész Néprajzi képek Erdélyből c. kiállítása Nyíregyházán; Matusz Károly balettfotói Győrött

1984. okt. 27.: IV. Országos Diaporáma Vitafórum Pécsen

1984. okt. 29.: Baricz Katalin fotóművész Évszakok c. kiállítása Budapesten; Győri Vilmos Önarckép c. fotókiállítása Kadarkúton; II. Országos Aktfotó Kiállítás Páztón, majd Komlón

1984. okt. 30.: Gyertyás László fotóművész Kis-Balaton c. kiállítása Kaposvárott

1984. nov. 2.: Féner Tamás fotóművész kiállítása az óbudai gázgyár szénalapú gyártásának megszűnéséről Budapesten; Kocsis Iván fotóművész kiállítása Vácott; Panyik István fotóművész Baranyai műemlékek c. kiállítása Pécsen

1984. nov. 5.: Paulius Normantas litván fotóművész kiállítása Nagykállóban, majd Szentendrén

1984. nov. 8.: Valerij Plotnyikov szovjet fotóművész kiállítása Budapesten; Kabóczy Szilárd fotóművész kiállítása Székesfehérvárott;

1984. nov. 9.: Jung Zseni fotóművész akrfotó kiállítása Miskolcon;

3. Megyei Amatőr Fotókiállítás Szolnokon

1984. nov. 16.: Dobos Lajos fotóművész Szabolcs-Szatmár megye műemlékei c. kiállítása Nyírbátorban; Kertész Gyula fotókiállítása Gyömörön; Pataki Zoltán fotókiállítása Szegeden

1984. nov. 17.: Országos Vasas Fotókiállítás Székesfehérvárott

1984. nov. 20.: Perl Márton Múlt és jelen Ostoroson c. fotókiállítása Ostoroson; a pécsi FOCUS Csoport Versképészet c. fotókiállítása Szekszárdon

1984. nov. 21.: Kiállítások Párizsban A Fotográfia Hónapja rendezvénysorozat keretében: 1. A magyar fotóművészet története 1900—1945; 2. Féner Tamás fotóművész gyűjteményes kiállítása.

1984. nov. 23.: Bahget Iszkander fotóművész Algéria c. kiállítása Kecskeméten; Fleisch Bálint fotóművész Hideg, ragacsos dolgok c. kiállítása Budapesten; Horváth Ferenc fotókiállítása Lentiben

1984. nov. 27.: Urbán Tamás fotóművész kiállítása Hódmezővásárhelyen

1984. nov. 28.: Csonka Béla fotóművész Múltunk jelen időben c. kiállítása Kaposvárott; SZOT-ösztöndíjasok 2. kiállítása Győrött; Bányászlet '84 — fotókiállítás Komlón

1984. nov. 30.: Sajtófotó '84 — a Tolna megyei Népújság fotóriportereinek kiállítása Szekszárdon

1984. dec. 3.: Váradi Zoltán fotóművész kiállítása Békéscsabán

1984. dec. 4.: Veress Ferenc emlékkiállítás Gödöllőn

1984. dec. 5.: XV. Zala megyei Fotókiállítás Zalaegerszegen; a Csepel Művek Munkásotthona Szakörének őszi tárlata Budapesten

1984. dec. 8.: I. Országos Fotószalon Szolnokon; VII. Országos Természetfotó Kiállítás Nyíregyházán

1984. dec. 9.: Fák és nimfák — Jung Zseni és Eifert János fotóművészek kiállítása Nagykanizsán

1984. dec. 11.: Dallos László fotóművész kiállítása Budapesten

1984. dec. 14.: Lengyel tájképek — fotókiállítás Budapesten; Önarckép — országos fotókiállítás Miskolcon

PÁLYÁZAT

Az 1984. II. és III. negyedévi pályázatunkra 30 szerzőtől 18 képsor és 74 egyedi kép érkezett be. A bíráló bizottság döntése alapján a képsorok közül 1000—1000 Ft-os nívódíjat nyert: Fejér Ernő *Szerelem*; Hajtmanszki Zoltán *Kéz*; Somogyi Tamás *Várakozások* című képsora. Az egyedi képek közül 500—500 Ft-os nívódíjat kapott: Dezső Mihály *Száguldás*; Puskás János *Cím nélkül I. és II.*; Buzás Zoltán *Cím nélkül* és Szabolcsi Mihály *Cím nélkül* című felvétele.

Fejér
Szerelem

A FOTÓMŰVÉSZET negyedévi pályázata *tehetségkutató* jellegű, amelyen mindenki részt vehet, aki *nem* tagja a Fotóművész Szövetségnek. A jeligével ellátott pályaművek negyedévenként a negyedév utolsó napjáig küldhetők be; mellékelve hozzá a pályázó nevét és címét tartalmazó jeligés borítékot. A szerző nevét feltüntető képpel pályázni nem lehet. Pályázni lehet (eddig semmilyen módon nyilvánosságra nem került) egyedi képpel és képsorral. Egy szerző egy alkalommal legfeljebb öt egyedi képet és egy képsort küldhet be; a képsorban a sorrendet jelölni kell. A képek mérete 18×24. Pályázni lehet színes diapozitívokkal és papírképekkel is (egy szerző egy alkalommal legfeljebb öt diapozitívot — vetítésre alkalmas keretben —, ill. papírképet küldhet be). A zsűri az egyedi képekre 500, a képsorokra 1000 Ft-os nívódíjakat adhat ki. A díjazott képeket külön honorárium nélkül közölhetjük. A nem díjazott képeket visszaküldjük, de azokért felelősséget nem vállalunk.

FOTÓMŰVÉSZET 85/2

FOTÓMŰVÉSZET 85/2

A MAGYAR FOTÓMŰVÉSZEK SZÖVETSÉGE NEGYEDÉVI FOLYÓIRATA

1985. XXVIII. ÉVFOLYAM 2. SZÁM

SZERKESZTIK: BODNÁR JÁNOS, FÉNER TAMÁS, GERA MIHÁLY, TORDA ISTVÁN

A SZERKESZTŐSÉG VEZETŐJE: FÉNER TAMÁS

TARTALOM

Végyvári Lajos	3	Gink Károlyról
Vadas József	11	Kis történetek nagy pillanatai (Berekméri Zoltán kiállítása)
Miklósi Sikes Csaba	19	Veress Ferenc
Valachi Anna	25	Fénylenyomatok az árnyékvilágról (ifj. Rácz Endre fotótárlata)
Zay László	29	Czeizing Lajos kiállítása
Virág F. Éva	30	Tudatalatti dupla expozíció (Dallos László kiállításáról)
P. Szabó Ernő	33	Fotók a főiskolán
	36	Pályázat
	40	Fétis és fénykép
Bak Imre	41	Mítosz és avantgarde
Bauer György	43	Fetisizmus és mágia
Fábián László	46	Presztízs és renomé
Hajdú Éva	48	Beszélgetés a Horus Archívumról
Miklós Pál	49	Zárójelbe tett alkotó
Végyvári Lajos	51	Fotóbukfenc
Nemere István	53	Sherlock Holmes és a szellemek
	55	Emlékező naptár
	56	Summary

Címlapunkon:

Berekméri Zoltán:
Jó reggelt, napsütés!
(1958)

EMLÉKEZŐ NAPTÁR

Kitüntetések

Molnár Edit fotóművész Erdemes művész lett,

Urbán Tamás fotóművész Balázs Béla díjat kapott,

Armuth Iván, Baricz Katalin, Görbe Ferenc, Kozák Albert fotóművészek, valamint Sütő Józsefné, a Magyar Fotóművész Szövetség ügyvezető titkára Szocialista Kultúráért kitüntetésben részesültek, Kovács László fotóművész Megyei Művészeti Díjat, Kiss Árpád, Stalter György és Tóth György fotóművészek KISZ-díjat kaptak.

Bozsán Endre fotóművészt és Horling Róbert fotóművészt Munka Érdemrenddel tüntették ki.

1985. jan. 3.: a Szegedi Fotóklub kiállítása Budapesten

1985. jan. 4.: Az ember címmel meghívásos fotókiállítás Nyíregyházán

1985. jan. 11.: ifj. Rácz Endre fotóművész Fény-Kép c. kiállítása Budapesten; Katona István fotóművész A táj természete c. kiállítása Szolnokon

1985. jan. 18.: Berekméri Zoltán fotóművész gyűjteményes kiállítása Budapesten; Jung Zseni és Eifert János fotóművészek közös kiállítása Makón; Lehotka László fotóművész Lebegés c. kiállítása Gödön; februárban Cegléden, majd márciusban Székesfehérvárott; Burján György fotókiállítása Mosonmagyaróvárott

1985. jan. 23.: Szeghalmi Gyula emlékkiállítás Szeghalmon

1985. jan. 25.: I. Országos Pedagógus Fotókiállítás Budapesten

1985. febr. 1.: Jung Zseni fotóművész Tavaszváró c. kiállítása Szolnokon, majd márciusban Veszprémben; Kálmány Papp Ferenc fotókiállítás Pécsen

1985. febr. 2.: Mester Tibor fotókiállítás Budapesten

1985. febr. 4.: Hegyi Gábor fotóművész kiállítás Budapesten

1985. febr. 5.: Polonyi István fotókiállítás Szolnokon; Tóth Ferenc fotókiállítás Kaposvárott

1985. febr. 6.: Gelencsér Ferenc fotóművész kiállítás Székesfehérvárott

1985. febr. 8.: Veress Ferenc emlékkiállítás Nyíregyházán; A Mi életünkben — 1932 címmel szociófotó-kiállítás Szolnokon, majd márciusban Miskolcon

1985. febr. 10.: Benkő Imre fotóművész kiállítás Havannában

1985. febr. 11.: Belovicz Károly fotókiállítás Győrött

1985. febr. 15.: Czeizing Lajos fotóművész kiállítás Budapesten; dr. Kunt Ernő A mulandóság szobrai c. fotókiállítás Budapesten; Kiss Sándor Világom világa c. fotókiállítás Budapesten, majd Csepelen

1985. febr. 17.: Váradi Zoltán fotóművész kiállítás Gödöllőn

1985. febr. 18.: Kunkovics László fotóművész Élő agrártörténet c. kiállítás Nádudvaron, majd Rétságon

1985. febr. 20.: Gink Károly fotóművész életműkiállítás Budapesten

1985. febr. 21.: E. Várkonyi Péter A kék fény nyomában c. fotókiállítás Budapesten; Normantas Paulius litván fotóművész kiállítás Pécsen

1985. febr. 22.: B. Müller Magda fotóművész kamarakiállítás Kecskeméten; Miskolci fotográfia 1945 után — kiállítás Miskolcon

1985. febr. 26.: Szerencsés János fotóművész kiállítás Budapesten; Gócs Vince fotókiállítás Debrecenben

1985. febr. 28.: Puskás László fotóművész (Anglia) kiállítás Debrecenben

1985. márc. 1.: Német József fo-

tóművész kiállítás Budapesten; Tóth András Falak c. fotókiállítás Budapesten; Vincze János fotókiállítás Kecskeméten

1985. márc. 7.: Marinkay István Nem élttem hiába c. fotókiállítás Budapesten

1985. márc. 8.: Berde Béla fotóművész Vizek, fák, emberek c. kiállítás Miskolcon; Magyar fotótörténeti kiállítás Varsóban

1985. márc. 12.: Ilku János fotóművész kiállítás Válogatás tíz év képeiből címmel Budapesten; Kudelich Lajos fotókiállítás Cegléden

1985. márc. 13.: Vörös Zsigmond fotókiállítás Budapesten

1985. márc. 19.: Swierkiewicz Róbert kiállítás Budapesten

1985. márc. 20.: André Kertész fotóművész (USA) kiállítás Sopronban

1985. márc. 21.: World Press Photo '84 — kiállítás Budapesten

1985. márc. 22.: A Fiatalok Fotóművészeti Stúdiójának kiállítás Budapesten; Népművészet a fotóművészetben címmel kiállítás Budapesten

1985. márc. 24.: Találkozás a természettel '85 — kiállítás Budapesten

Kiállítások a köznevelődési program keretében: Almási László — Gyomaendrőd, Bp. HM, Dabas, Vác; Ács Irén — Salgótarján; Czeizing Lajos — Paks, Oroszlány; Dallós László — Oroszlány, Nagyoroszi, Pécs, Szekszárd; Fehérvári Ferenc: Oroszlány; Féner Tamás — Bicske, Szekszárd, Mezőkövesd; Fusznecker Ferenc — Szekszárd; Gink Károly — Hatvan; Hegyi Gábor — Bp. VOLÁN, Gyomaendrőd; Hemző Károly — Berlin; Horling Róbert — Oroszlány, Sajóbáony, Iregszemcse; Inkey Tibor — Erdőkertes, Bp. HM; Keleti Éva —

Kadarkút; Koncz Zsuzsa — Pécs, Bp. Dózsa Műv. Közp.; Kovács Sándor — Szentes; Kovács Tamás — Bp. Vasvári Laktanya, Miskolc; Molnár Edit — Vác, Pécs, Pásztó; Montvai Attila — Bp. KISZ Iskola, Szarvas, Bp. HM; Nagygyörgy Sándor — Bp. Pálffy Laktanya, Eger; Reismann Marian — Nyíregyháza; Rév Miklós — Bp. Vasvári Laktanya; Révész Tamás — Pécs; E. Szabó István — Kazincbarcika; Szébeni András — Rétság, Iregszemcse, Bp. HM.; Tamási Péter — Pécs; Tasnádi László — Bp. Vasvári Laktanya; Tillai Ernő — Rétság; Vajda Ernő — Bp. KISZ Iskola, Oroszlány, Pécs; Vassányi Béla: Bp. VOLÁN V.

Egyéb kiállítások: Ady Endre emlékkiállítás Bp. Fésűsfonó, Erdőkertes; Balogh Rudolf emlékkiállítás — Erdőkertes; Robert Capa emlékkiállítás — Pécs, Veszprém, Lenínváros; Escher Károly emlékkiállítás — Kiskőrös; Móricz Zsigmond emlékkiállítás — Rétság; Fotóművészek kiállításából válogatott bemutató — Eger, Pásztó; A gyermek otthon és a nagyvilágtan — Egyek, Szolnok, Pécs, Bp. HM; Tánc a fotóművészetben — Vác, Bp. Dózsa Műv. Központ

Megjelent könyvek: Balla András: Esztergom; Hemző Károly — Lajos Mari: 99 gyümölcsös édes-ség és 99 sajt- és tojásétel; Boglár Lajos — Kovács Tamás: Indián művészet; ifj. Rácz Endre — Tuskés Tibor: Pannónia földjén, Aklabum (Corvina Kiadó); Szébeni András: Vallomás (Szépirodalmi Kiadó); Kácsor László: A Velencei-tó (Gondolat Kiadó); Fejér Gábor: Ferencsik János; dr. Lukács Tamás: Fotó és jog (Műszaki Kiadó)

PÁLYÁZAT

Az 1984. IV. negyedévi pályázatunkra 22 szerzőtől 58 egyedi kép és 14 képsor érkezett. A bíráló bizottság a képsorok közül Dezső Mihály *Az én dokumentumaimból*; Fejér Ernő *Gyermekkorom színhelyei*; Práknfalvi Endre *Cím nélkül* és Puskás János *Údültelep* című művét 1000–1000 Ft-os nivódíjjal jutalmazta. Az egyedi képek közül 500–500 Ft-os nivódíjat kapott Ambrus Tibor *Vasárnap délután*; Fejér Ernő *Portré 4.* és *Portré 6.*; Gudlin Tamás *Ébredés*; Kalmár Péter *NP55* és Teszéri Gyögy *Apám pihenőhelye* című képe.

Kalmár Péter :
„NP 55”

Ambrus Tibor : *Vasárnap délután*

A FOTÓMŰVÉS ZET negyedévi pályázata *tehetségkutató* jellegű, amelyen mindenki részt vehet, aki nem tagja a Fotóművész Szövetségnek. A jeligével ellátott pályaművek negyedévenként a negyedév utolsó napjáig küldhetők be; mellékelve hozzá a pályázó nevét és címét tartalmazó jelíges borítékot. A szerző nevét feltüntetett képpel pályázni nem lehet. Pályázni lehet (eddig semmilyen módon nyilvánosságra nem került) egyedi képpel és képsorral.

Egy szerző egy alkalommal legfeljebb öt egyedi képet és egy képsort küldhet be; a képsorban a sorrendet jelölni kell.

A képek mérete 18×24. Pályázni lehet színes diaposzítívokkal és papírképekkel is (egy szerző egy alkalommal legfeljebb öt diaposzítívot — vetítésre alkalmas keretben —, ill. papírképet küldhet be).

A zsűri az egyedi képekre 500, a képsorokra 1000 Ft-os nivódíjakat adhat ki. A díjazott képeket külön honorárium nélkül közölhetjük.

A nem díjazott képeket visszaküldjük, de azokért felelősséget nem vállalunk.

Gudlin
Tamás :
Ébredés

HELYREIGAZÍTÁS

A Fotóművészet 1984. 4. számában, a 24. oldalon, tévesen közöltük a fényképek szerzőjének a nevét. A *Jelek III.* című fényképeket Adolf Clemens készítette. A reprodukció készítője: Mudrák Attila.

Fejér Ernő : Gyermekkorom színhelyei (E. Atget emlékének)

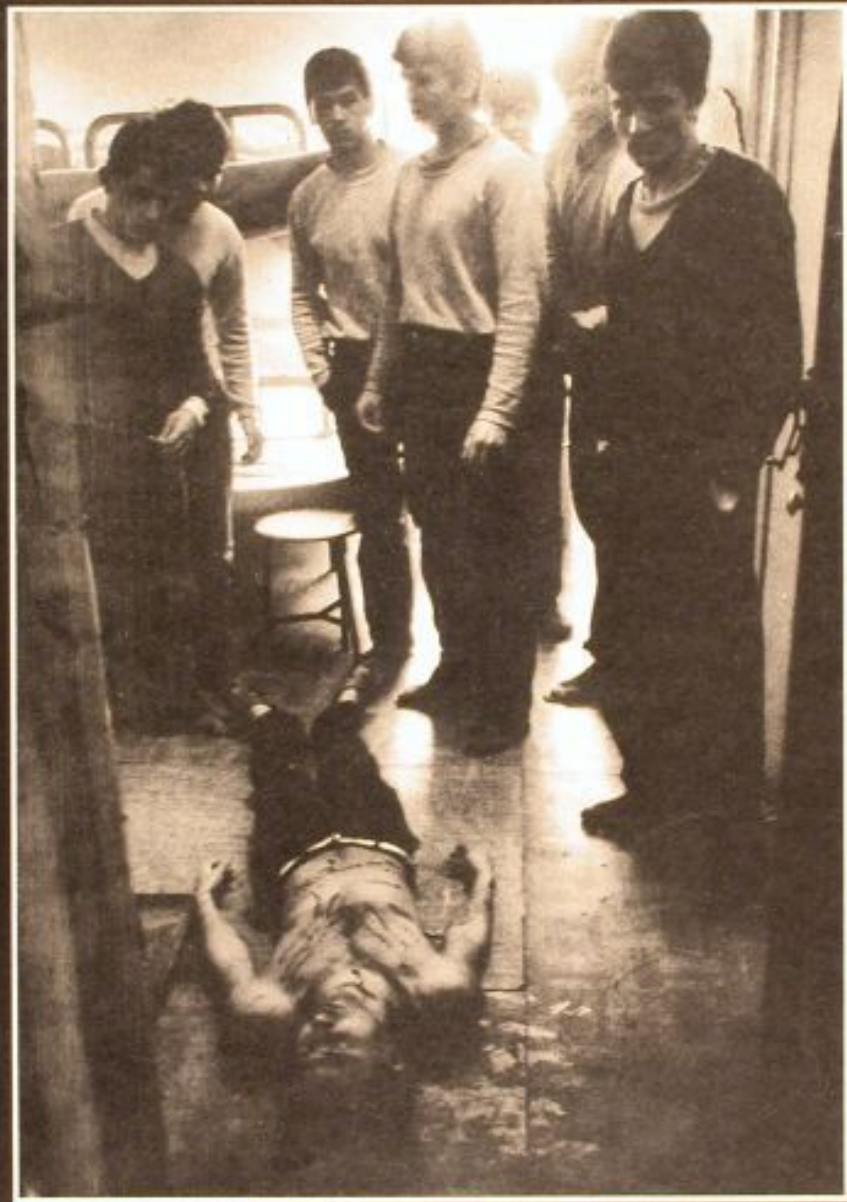

*Puskás János :
Üdülőttelep, Szeged*

FOTÓMŰVÉSZET 85/3

FOTÓMŰVÉSZET 85/3

A MAGYAR FOTÓMŰVÉSZEK SZÖVETSÉGE NEGYEDÉVI FOLYÓIRATA

1985. XXVIII ÉVFOLYAM 3. SZÁM

SZERKESZTIK: BODNÁR JÁNOS, FÉNER TAMÁS, GERA MIHÁLY, TORDA ISTVÁN

A SZERKESZTŐSÉG VEZETŐJE: FÉNER TAMÁS

TARTALOM

- Hajdú Éva 3 Vélemények a sajtófotóról
- Romány Pál 14 A 4. nagybaracskai kiállítás (megnyitó beszéd)
- Vadas József 22 Etno-fotográfus (A fényképész Kunt Ernő)
- Gera Mihály 24 Mi néki? (Urbán Tamásról)
- P. Szabó Ernő 32 A naki-kultúra emlékei (Lugo László kiállítása kapcsán)
- 35 Pályázat
- 37 Fétis és fénykép
- Kunt Ernő 37 Mitológia és fényképezés
- György Péter 47 Fotóművészet – demokrácia
- Montvai Attila 50 Mona Lisa és biciklikerek avagy: értékeink értéke
- 52 A fétis devalvációja (kerekasztal-beszélgetés)
- 55 Emlékező naptár
- 56 Summary

Címlapunkon:

Urbán Tamás felvétele

EMLÉKEZŐ NAPTÁR

Tehát rögtön az elején át lehetett volna eszünk azon, hogy mit tekintünk fétisnek — ez csak egy tolvajnyelv egymás közt —, és akkor jöjjön a lényeg. És mi volt a lényeg? Úgy látszik, központi problémává vált, hogy szabad-e a fotóművészet eddig védetten tartott világát megérinteni vagy kinyitni az úgynevezett privát fotók vagy magánfotók, vagy családi fotók vonatkozásában. A legeretnekebb írás talán a György Péteré volt, aki majdnem azt mondta, hogy ugyan minek beszélünk fotóművészetéről, az már egy leírt dolog — vagy nem egészen így, de a lényege ez volt. Abban már kimerítettük, amit ki lehetett meríteni, s ami igazán izgalmas, az a privát fotó. Több tanulmány foglalkozott azzal, hogy a művészet, a magas művészet, a szándékolt művészet megmaradhat-e, vagy sem — így is mondhatjuk, ha akarjuk — fétisiztikus szerepében. Miklós Pál is, Végvári Lajos is, azt hiszem, ide konkludált, tehát végül is a fotóművészet és a fotóművészek fétis mi-voltáról folyik itt elsősorban az egzisztenciális vita, a bőrre menő, mindenkinek a bőrére menő vita. Ez alatt a palást alatt, amiket mi most megírtunk. Beengedjük-e a nyilvánosan tárgyalt és értékesnek minősített magyar fotográfiába a mindennapi élet fotóit, vagy ne engedjük be, kirekeszsenek-e onnan embereket, vagy ne rekesszenek, és milyen alapon végezzék el a szelekciót.

Bauer Gy. Az alapprobléma szerintem továbbra sem az, hogy be szabad-e engedni az úgynevezett privát fotót...

Béke L. Furcsa gellere a vitának, hogy ide jutott ki a dolog, tényleg ezt az akusztikát kapta az egész, holott ez már messze túlmegy a fétis-nem fétis kérdésen.

Bauer Gy. Nem tisztáztuk a fétis és a mágia keveredését...

Kovács E. A fétis olyan tárgy, amelyben az a bizonyos, a közösség által elismert megkülönböztetett erő lakozik. A mágia pedig egy cselekvés, az az aktus, akció, amelyik szintén a közösségi megegyezés, a közösségi ismeretek alapján hat, s ehhez felhasználhatunk, ha akarunk, fétiseket is, pontosabban a fétisekben levő erő segítségét. A lényeg, hogy az egyik egy statikus dolog, amelyikbe bizonyos helyzetekben, bizonyos körülmények között bele lehet látni vagy érezni azt a bizonyos megkülönböztetett erőt, a másik, a mágia pedig egy folyamat, egy aktus, egy mülkény dolog.

Féner T. Kedves barátaim, a szerkesztőség nevében megköszönöm írásaitokat s a beszélgetésben való részvételt.

1985. márc. 18.: Veress Ferenc emlékkiállítás Szegeden, majd Szolnokon és Karcagyon; Kovács László és Walter Péter közös kiállítása Baján

1985. márc. 21.: Kunkovics László fotóművész Élő agrártörténelem c. kiállítása Dunavecsern

1985. márc. 27.: Apáti-Tóth Sándor fotóművész kiállítása Abonyban

1985. márc. 29.: Molnár Edit fotóművész Nagy Lászlóról készült képei Ajkán

1985. ápr. 1.: Visszatekintés — 40 év története riportfotók tükrében c. kiállítás Budapest

1985. ápr. 2.: XVII. Életünk Országos Fotókiállítás Nagykanizsán; Katona István fotóművész kiállítása Debrecenben

1985. ápr. 3.: Reismann János emlékkiállítás Gödöllőn

1985. ápr. 4.: Országos Diákfotó Kiállítás Pécsen

1985. ápr. 9.: Keleti Éva fotóművész kiállítása Berlinben, majd júniusban Bécsben

1985. ápr. 10.: Csák Miklós fotóművész Emlékképek c. kiállítása Budapest

1985. ápr. 12.: Eifert János fotóművész Különös dimenziók c. kiállítása Miskolcon; Kresz Albert fotóművész Találkozásom a zenével c. kiállítása Gödöllőn; Urbán Tamás fotóművész Lesz-e gyümölcs a fán c. kiállítása Budapest az Egészségügyi Világnap alkalmából

1985. ápr. 18.: A 4. Nagybaracscai Fotográfiai Alkotótelep kiállítása Budapest

1985. ápr. 27.: Oláh Tibor fotóművész kiállítása Budapest

1985. ápr. 29.: Kresz Albert fotóművész Tokaji képek c. kiállítása Kerepestartcsán

1985. ápr. 30.: Gyertyás László fotóművész A Kis-Balaton élő- és természetvilága c. kiállítása Kaposváron; Szelényi Károly fotóművész Magyarország c. kiállítása Bottropban (NSZK)

1985. máj. 1.: Baricz Katalin fotóművész kiállítása Fonyódon; Török László fotóművész kiállítása Jugoszláviában

1985. máj. 2.: Irena Blühova fotóművész (Csehszlovákia) kiállítása Budapest

1985. máj. 5.: XI. Termő ékes ág — Országos Fotókiállítás Békéscsabán

1985. máj. 8.: XVII. Országos Egészségügyi Fotókiállítás Szolnokon

1985. máj. 9.: Dömötör Mihály 40 év — 40 kép c. kiállítása Hódmezővásárhelyen

1985. máj. 10.: Kocsis Iván fotóművész Fotográfikák c. kiállítása Miskolcon, majd Szentendrén; Montvai Attila fotóművész kiállítása Gorzówban (Lengyelország)

1985. máj. 11.: III. Országos Aktfotó-kiállítás Szentesen

1985. máj. 12.: Normantas Paulius fotókiállítása Sárospatakon

1985. máj. 17.: Gervai Tamás fotóművész Pokolnézőben c. kiállítása Hadháztégláson

1985. máj. 23.: Bahget Iszkander fotóművész Egy marék világ c. kiállítása Nyíregyházán

1985. máj. 24.: Kresz Albert fotóművész Rekviem egy temetőért c. kiállítása Budapest

1985. máj. 29.: Ilku János fotóművész kiállítása Budapest; Kudelich Lajos fotókiállítása Budapest

1985. máj. 31.: Tóth István fotóművész gyűjteményes kiállítása Komáromban; Hat országrész fotókiállítása Pécsen

1985. jún. 4.: Az angol királyi fotótársaság kincsei — kiállítás Zalaegerszegen, majd júliusban Budapest, augusztusban Kecskeméten

1985. jún. 6.: Kunt Ernő fotóművész A mulandóság szobrai c. kiállítása Miskolcon

1985. jún. 9.: A látás nyelve — a Horusz Archivum kiállítása Gödöllőn

1985. jún. 14.: Tarcai Béla fotóművész kiállítása Kazincbarcikán; Rudolf Kulda osztrák fotóművész

Fotográfiai nézőpontok c. kiállítása Szolnokon

A közművelődési program keretében bemutatott kiállítások: Almási László — Turkeve, Mezőkövesd, Leninváros; Balla András — Szeged; Czeizing Lajos — Beremend, Oroszlány; Féner Tamás — Kaposvár, Börgönd, Bp.-Dózsa MH; Hemző Károly — Vác, Pécs, Szekszárd; Horling Róbert — Pécs, Bp.-HM, Bp.-KISZ Iskola, Horváth István — Kaposvár, Nagymaros; Inkey Tibor — Szekszárd; Koncz Zsuzsa — Bicske, Kaposvár, Vác; Kovács Tamás — Oroszlány, Pécs; Molnár Edit — Bp. KISZ Iskola; Montvai Attila — Szombathely; Nagygyörgy Sándor — Sárospatak; V. Reismann Marian — Szeged, Pécs; Révész Tamás — Pécs, Szabó András — Vác; Tamási Péter — Kunmadaras; Tóth György — Oroszlány, Bp. HM; Török László — Nagyoroszi, Szombathely; Vajda Ernő — Vác; Vencseli István — Hortobágy

Egyéb kiállítások: Balogh Rudolf emlékkiállítás — Bp. Dózsa MK; Robert Capa emlékkiállítás — Szekszárd, Eger, Nagyoroszi; Escher Károly emlékkiállítás — Győr, Bp. HM; Marton Ervin emlékkiállítás — Paks; Móricz Zsigmond emlékkiállítás — Szeged, Eger; Pécsi József emlékkiállítás — Bp. HM; A gyermek itthon és a nagyvilágban — Gyomaendrőd; Tánc a fotóművészetben — Paks

Megjelent könyvek: Gink Károly A budavári Mátyás-templom (Magyar Média); Panyik L.-Sellei S.: Pécs (Corvina); Szelényi Károly: Farbíges Moskau (Ausztria); Szerencsés János: Loire-völgyi kastélyok (Képzőművészeti Alap)

PÁLYÁZAT

Az 1985. I. negyedévi pályázatunkra 18 szerzőtől 7 képsor és 60 egyedi kép érkezett be. A bírálóbizottság döntése alapján két képsor kapott 1000—1000 Ft-os nívódíjat: Kuchta Nándor *Négy epizód* és Szabó Judit *Maszkabál* című pályaműve.

A FOTÓMŰVÉSZET negyedévi pályázata *tehetségkutató* jellegű, amelyen mindenki részt vehet, aki *nem* tagja a Fotóművész Szövetségnek. A jelíggel ellátott pályaművek negyedévenként a negyedév utolsó napjáig küldhetők be; mellékelve hozzá a pályázó nevét és címét tartalmazó jelíggés borítékot. A szerző nevét feltüntető képpel pályázni nem lehet. Pályázni lehet (eddig semmilyen módon nyilvánosságra nem került) egyedi képpel és képsorral. Egy szerző egy alkalommal legfeljebb öt egyedi képet és egy képsort küldhet be; a képsorban a sorrendet jelölni kell. A képek mérete 18×24. Pályázni lehet színes diapozitívokkal és papírképekkel is (egy szerző egy alkalommal legfeljebb öt diapozitívt — vetítésre alkalmas keretben —, ill. papírképet küldhet be). A zsűri az egyedi képekre 500, a képsorokra 1000 Ft-os nívódíjat adhat ki. A díjazott képeket külön honorárium nélkül közölhetjük. A nem díjazott képeket visszaküldjük, de azokért felelősséget nem vállalunk.

Kuchta Nándor : *Négy epizód*

FOTÓMŰVÉSZET 85/4

Elmulás

Balla &

FOTÓMŰVÉSZET 85/4

A MAGYAR FOTÓMŰVÉSZEK SZÖVETSÉGE NEGYEDÉVI FOLYÓIRATA

1985. XXVIII. ÉVFOLYAM 4. SZÁM

SZERKESZTIK: BODNÁR JÁNOS, FÉNER TAMÁS, GERA MIHÁLY, TORDA ISTVÁN

A SZERKESZTŐSÉG VEZETŐJE: FÉNER TAMÁS

TARTALOM

Országos Fotótárlat

- Vadas József 3 Meghalt a fotó! Éljen a fotó!
- Székely András 10 Tárlat Tatán és Tatabányán
- Forgács Éva 16 Könnybelábadt szemmel
- P. Szabó Ernő 21 Párizs és a franciák
(Zaránd Gyula fotói a Műcsarnokban)
- Beke László 29 Az Angol Királyi Fotótársaság kincsei
- Zay László 35 Fotómitológia (Apáti-Tóth Sándor
kiállítása az Ernst Múzeumban)
- 39 Pályázat
- Radó Aurél 41 Mi lesz veled, fotókémia?
- 46 Lussa Vince levele
- M. Albeker Mária 50 Gépek és képek (Állandó kiállítás
az Országos Műszaki Múzeum
gyűjteményéből)
- Valachi Anna 53 Földönjáró látomások
(Csák Miklós kiállításáról)
- Koltai Ágnes 54 Két könyvről
- 55 Emlékező naptár
- 56 Summary

Címlapunkon:

Balla Demeter
Elmúlás című képe

KÖNNYBELÁBADT SZEMMEL

FORGÁCS ÉVA

A fotográfiát ma már általánosan elismerik teljes jogú képzőművészeti műfajnak. Alig van már jelentősebb múzeum, ahol ne lenne értékes fotógyűjtemény és egy vagy több teremnyi állandó fotókiállítás a klasszikusok és újabb tehetségek műveiből. A tatai várban járva önkéntelenül is azt kérdeztem magamtól: melyik fotográfiát látnám jó helyen, mondjuk, valamelyik kortárs magyar képzőművészeti gyűjteményben? Más szóval: elmondanak-e ezek a fotók annyit, és olyan szuverén módon, a világról, mint a mai képzőművészet?

Nem könnyű véleményt alkotni egy olyan kiállítás láttán, amely olyan vegyes műfajú képekből áll, mint ez az első Biennálé, amely a riportfotóktól a szélsőségesen esztétizáló tendenciáig olyan sokféle munkát mutat be. Különösen nehéz dolga van annak a kritikusnak, aki a képzőművészet felől közelít a fényképezéshez, és annak a felpesztülésnek, friss szemléletnek a hatása alatt áll, amit az utóbbi idők képzőművészeti alkotásai váltottak ki: hiszen tagadhatatlan, hogy mind a középgeneráció, mind a legfiatalabbak új és erőteljes kiállításokkal, új gesztusokkal és mondanivalóval, jelentős teljesítményekkel kényeztetik el a közönséget.

Ha van általános benyomásom az I. Országos Fotótárlatról, s ha szabad egyáltalán bármi általánosat megfogalmazni egy ennyire heterogén bemutatóról, az az, hogy néhány kivételtől eltekintve hiányozni látszott a fotós átgondolt világlátása, kikristályosított szemlélete, amelynek alapján motívumait keresi és megtalálja. Eltekintve a többé-kevésbé tárgyilagos riportképektől, mintha két véglet uralta volna a mezőnyt: a könnyes meghatódás azon, ami szép, s az ugyancsak könnyes meghatódás azon, ami csúnya és szomorú.

Azok a képek, amelyeket Végvári Lajos a katalógus Beköszöntőjében, talán túlságosan is elnéző apai jószággal, „a valóságból szépséget kicsiholni akaró fényképek”-nek nevez, nagyrészt gátlástalan szentimentalizmusról árulkodnak: hiszen nemigen látunk mást, mint hogy a fotós újra meg újra meghatódik attól, hogy fehér a hó, csillog a jég, az öregek bőre ráncos, a munkások fáradtak, a virágok gyönyörűek. S nem bonyolultabb az a világlátás sem, ami a szegénység, kitaszítottság,

Chochol Károly: Ünarchélp Borsos József szellemében

magányosság, rütség ábrázolóit jellemzi: egyik meghatottság sem eredményez elemi erejű, drámai képet. Sem az életöröm, sem az igazi dráma katarzisa nem jelenik meg a képeken.

De nem illik annyira maximalistának lenni, hogy mindjárt katartikus képeket kérjünk számon. S valóban, elég volna a valóság pontosabb és mélyebb elemzése — mindegy, hogy fogalmi vagy intuitív, érzelmi módon történik ez — ahhoz, hogy izgalmasabb és feltáró erejű műveket láthassunk. A fotósnak, akár a dokumentumfilmnesnek, sohasem lehet véletlen a szerencséje vagy a pechéje, hiszen a saját szemlélete, a kifejezés szándéka határozza meg azt, hogy *mit lát*, nem az, hogy fizikailag mi kerül a látóterébe.

A foto valójában *drámai műfaj*, a szónak abban az értelmében, amely a sűrítésre, tömörítésre utal. A foto nem epika, hanem egyetlen, behatárolt képi egység: ebben az egyetlen képi térben kell sűrűsödni a mondanivalónak. A valóság egy „véletlen-szerű” kivágata határozott koncepció megfogalmazása legyen: csakis attól kap szuggesztív töltést. Ha a képi látvány nem közvetít ilyen koncepciót, vagy túlságosan szimpla a mögötte álló gondolkodás, akkor jelentéktelen marad: turistafelvétel egy érdektelen házról, széplelkű aktfoto stb.

A portré például legalább annyira jellemzi a fotósnak, mint a modellt. *Gink Károly* felvételei Berényről, Vedres Márkáról és önmagáról ma is drámai erejűek, intenzitásuk egyedülálló az egész tárlaton. A többi portré nem éri be a modell arcának, tekintetének jellemző erejű bemutatásával: Gross Arnoldnak a tekintetét sem látjuk a képen, őt híres villanyvonatai és képei hivatottak jellemezni, Esterházy Péter és Bálint Endre pedig a kép alsó felébe csúsztak. Bálint távol marad a fényképezőgéptől, a feje fölött függő művei alig kivehetők — így aztán sem az arcáról, sem a festményeiről nem kapunk teljes értékű képet. Esterházy feje fölött barokk bútor kontúrjai homálylanak, holott arca és személyisége, ha sikerül megragadni, többet árul el a „barokkosságról”, mint bármilyen, a kompozíciót csak megzavaró s a portrét összekuszáló tárgy.

Keleti Éva: Temesi Hédi